

ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

**ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ ОМУЌЗОРИИ ТОҶИКИСТОН
БА НОМИ САДРИДДИН АЙНӢ**

Ба ҳукми дастнавис

УДК:372. 8:802.0

ББК: 74.261. 7АНГ

III-32

ШАРИПОВ ХУРШЕД АЛИХОНОВИЧ

**МЕТОДИКАИ ТАЪЛИМИ ЗАБОНИ АНГЛИСӢ БО ИСТИФОДА
АЗ ТЕХНОЛОГИЯҲОИ МУЛТИМЕДӢ ДАР ИХТИСОСҲОИ
ГУМАНИТАРИИ МУАССИСАҲОИ ТАҲСИЛОТИ ОЛИИ
КАСБИИ ОМУЌЗОРИ
(самти «Таърих ва ҳуқуқ»)**

13.00.02 -Назария ва методикаи
омузишу парвариш (забонҳои хориҷӣ) (илмҳои педагогӣ)

**АВТОРЕФЕРАТИ
диссертатсия барои дарёфти дараҷаи илмӣ
номзади илмҳои педагогӣ**

Душанбе -2020

Диссертатсия дар кафедраи забонҳои хориҷии Донишгоҳи давлатии Қўлоб ба номи Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ анҷом дода шудааст.

Рохбари илмӣ: **Чумъахон Алимӣ** – доктори илмҳои филологӣ, профессор, мудирӣ кафедраи забони тоҷикӣ бо методикаи таълими он, Донишгоҳи давлатии Қўлоб ба номи Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ

Муқарризи расмӣ: **Неъматов Саъдуллоҷон Эргашевич** – доктори илмҳои педагогӣ, профессори кафедраи забоншиносии умумӣ ва типологияи муқоисавии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Эмомов Исмағулло Боронович - номзади илмҳои педагогӣ, дотсент, мудирӣ кафедраи забонҳои хориҷии Донишқадаи сайёҳӣ, соҳибкорӣ ва хизмати Тоҷикистон.

Муассисаи пешбар: Донишгоҳи давлатии Данғара

Ҳимоя рӯзи «19» декабри соли 2020, соати 10⁰⁰ дар ҷаласаи шӯрои диссертатсионии 6D КОА-001 назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айни (Ҷумҳурии Тоҷикистон, 734003 ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 121) доир мегардад.

Бо рисола дар китобхонаи илмии ДДОТ ба номи С. Айни ва дар сайти www.tgpc.tj шинос шудан мумкин аст.

Автореферат « ___ » ноябри соли 2020 фиристода шуд

**Котиби илмӣ
шӯрои диссертатсионӣ,
номзади илмҳои педагогӣ**

М.С. Дадобоева

МУҚАДДИМА

Мубрамияти мавзӯи таҳқиқот. Даҳсолаи охири асри XX ва оғози асри XXI дар инкишофи маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон марҳилаи нав боз намуд. Давлати мо, мисли ҳама мамлакатҳои ИДМ, ба раванди умумичаҳонии маориф ворид гашт. Дар ин давра дар пойгоҳи меъёрӣ-ҳуқуқӣ тағйирот ва навгониҳои назаррас ба вуқӯъ пайваст. Хуччатҳое аз шумули Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тасдиқи барномаи давлатии тақмил ва омӯзиши забонҳои русӣ ва англисӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2004-2014» ва тамдиди он то соли 2030, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф», «Стандарти давлатии таҳсилоти олии касбӣ» (1996), «Стратегияи миллии рушди таҳсилоти олии касбӣ дар ҚТ барои солҳои 2007-2015», Барномаи давлатии рушд ва вориднамоии технологияҳои иттилоотӣ-коммуникатсионӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон (3 декабри соли 2004, таҳти № 468), Стратегияи миллии рушди таҳсилоти Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020 ва монанди он таҳия ва ба тасвиб расид, ки онҳо дар назди олимон ва мутахассисони муассисаҳои таҳсилоти олии, қормандони муассисаҳои таҳсилоти умумии ҷумҳурӣ доир ба тақмили бунёдиву назарӣ ва методологияи таълими забонҳои хориҷӣ, аз ҷумла забони англисӣ, дар муассисаҳои миёна ва олии вазифаҳои мушаххас ва дақиқу аниқ гузоштан.

Давраи кунунии рушди низоми таҳсилоти Ҷумҳурии Тоҷикистон бо раванди иттилоотонии гуногунҷабҳа тавсиф мешавад. Иттилоотонии таълим ҳамчун раванди ҳадафмандонаи таъмини таҳсилот бо методология, технология, таҷрибаи эҷод ва беҳтар истифода кардани ҷанбаҳои илмӣ педагогӣ ва тарбиявӣ, ки ба таъбиқи имкониятҳои технологияҳои иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ (минбаъд: ТИК) нуфузи муассир мегузорад, арзёбӣ мегардад. Дар натиҷа як қатор таҳқиқоти бунёдӣ дар адабиёти илмӣ оид ба истифодаи ТИК дар ҷараёни таълим сурат гирифт (Роберт, С.В.Панукова, А.А.Кузнецова, Э.С.Полат, А.Л.Андреев, А.Ю. Кравцова ва ғ.). Аксарияти муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар платформаҳои электронии E-learning ва MOODLE барои ташкили раванди таълим барои ҳама шаклҳои таҳсилот (рӯзона, ғоибона, фосилавӣ) омодагӣ мегиранд.

Тағйироти асосии навсозӣ ва иттилоотонии таҳсилот дар маҷмӯъ ба равияи омӯзиши пайвастаи забон ва фарҳанг ба таври умумӣ таъсир мерасонад. Солҳои охир монографияҳои илмӣ ва таҳқиқотҳои диссертатсионӣ аз ҷониби муҳаққикони рус М.Г.Евдокимова, М.Н.Евстигнеев, Е.С.Полат, А.В.Хуторской ва ғ. таълиф ва ҳимоя шудаанд, ки муаллифон методу ҷанбаҳои таълимии забонхоро дар асоси технологияҳои инноватсионӣ ва коммуникатсионӣ Web 1.0 ва Web 2.0. ба роҳ мондаанд.

Технологияи сайёру мултимедӣ аз падидаҳои навини васоити таълими забонҳои хориҷӣ зуҳур мекунад. Он ҳамчун дастгоҳи ғайрисимӣ бо барномаҳои мобилӣ ва дастрасии Интернет фаҳмида мешавад, ки ба донишҷӯён барои дастрасӣ ба маводи таълимӣ ва иттилоотӣ маълумоти роҳи васеъ мекушояд, ҳамчунин ба ташкили алоқаи шабакавӣ байни иштирокчиёни раванди

таълим (донишҷӯён ва омӯзгор) бо мақсади ташаккули малакаи муошират ба забонҳои хориҷӣ мусоидат мекунад.

Дар «Барномаи давлатии тақмили таълим ва омӯзиши забонҳои русӣ ва англисӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2015-2020 омадааст: «Таъминоти моддӣ-техникӣ: Дастгирии рушди заминаи моддӣ-техникии муассисаҳои таҳсилотӣ яке аз шартҳои асосии татбиқи воқеӣ ва муваффақонаи раванди таълим мебошад. Дар аксари муассисаҳои таҳсилотӣ заминаи зарурии моддӣ-техникӣ (компютерҳо, синфҳои лингафонӣ, китобхонаҳои электронӣ) вучуд доранд. Натиҷаҳои интизории татбиқи Барнома “қорқард ва вориднамоии моделҳои дурнамои воситаҳои таълими инноватсионӣ ва иттилоотӣ, воситаҳои муосири техникӣ, васоити аёни ва таҷҳизот барои таълими забонҳои русӣ ва англисӣ махсус меёбад” (19, с.36).

Дар муқоиса бо ҳамгирои эълоншудаи технологияҳои муосири иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ дар раванди таълим ва татбиқи амалии он хангомит омӯзиши забони англисӣ дар муассисаҳои олии таҳсилот **ихтилофот** вучуд дорад, аз ҷумла, байни зарураги иттилоотии таҳсилот дар таълими забонҳо ва мавҷуд набудани методҳои оқилонаи таълими забони англисӣ ва фарҳанги кишваре, ки дар заминаи технологияи сайёру мултимедӣ омӯхта мешавад.

Дар Тоҷикистон таваҷҷӯҳ бештар ба проблемаи информатизатсия ҳамчун самти асосии модернизатсияи низоми таҳсилот равона мегардад ва он ҳамчун яке аз проблемаҳои асосии стратегияи рушди тамаддун баррасӣ ва арзёбӣ мешавад. Дар робита ба ин дар солҳои соҳибхитирии ҷумҳурий дар соҳаи сиёсати давлатӣ оид ба таҳсилот якҷанд барномаҳои давлатӣ, қонунҳои стратегияҳо ва консепсияҳо қабул карда шуданд.

Дар «Барномаи давлатии компютерикунонии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2011-2015» самтҳои асосӣ ва вазифаҳои таҳсилоти иттилоотӣ-коммуникатсионӣ чунин муайян карда шудааст: - таъмини муассисаҳои таҳсилот бо таҷҳизоти компютерӣ ва телекоммуникатсионӣ; - гузаронидани қорҳои илмӣ-методӣ оид ба вориднамоии технологияҳои нави компютерӣ дар раванди таълим ва тарбия; - омода намудани муассисаҳои таҳсилоти умумӣ доир ба истифодабарӣ ва вориднамоии технологияҳои нави иттилоотӣ-коммуникатсионӣ; - пайвасти намудани муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ба шабакаи Интернет ва дар ин замина воридшавӣ ба фазои ягонаи таҳсилотӣ; - эҷоди низоми ягонаи идоракунии иттилоотии таҳсилоти умумӣ; - таъмини манфиатҳои шахсият, давлат ва ҷомеа дар раванди вориднамоии технологияҳои нави компютерӣ ва телекоммуникатсионӣ дар муассисаҳои таҳсилот (21, с.4).

Асосгузори сулҳу Ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар Паёми худ ба Маҷлиси Олии Тоҷикистон таъаввулоти қиддии дар ҷомеа рӯй диҳандаро бо таъкид зикр намудаанд, ки оид ба тарбияи насли наврас суҳан карда набояд фаромӯш кард, ки онҳо бояд дар мактабҳои таҳсил кунанд, ки бо таҷҳизоти муосир, аз ҷумла, компютерҳо, мучаҳҳаз бошанд.

Дарачаи коркарди масъала. Бояд қайд кард, ки дар ҳалли мушкилоти омӯзиши забони англисӣ бо истифодаи технологияи сайёру мултимедӣ аллакай пойгоҳи мувофиқ ва мутаносиби корӣ таъсис дода шудааст. Таҳлили адабиёти илмӣ ва таҳқиқоти олимон собит кард, ки масъалаҳои зерин дар маркази диққати онҳо қарор гирифтааст:

- асосҳои назариявии равияи салоҳиятноки дар асарҳои М.Н.Евстигнеев, Е.С.Полат, П.В.Сисоев ва дигарон;

- истифодаи технологияҳои муосири иттилоотӣ ва коммуникасионӣ дар таълими забонҳои хориҷӣ: блог-технологияҳо (О.В.Боршева, И.К.Забродина, А.В.Филатова ва ғ.); вики-технологияҳо (Е.Д.Кошляева, Ю.Ю.Маркова; П.В.Сисоев ва ғ.); маҷмӯаи лингвистӣ (А.А.Кокорева); технологияҳои сайёру мултимедӣ (Л.Н.Чуксина);

- асосҳои назариявии истифодаи ТИК дар соҳаи маориф (А.А.Андреев, В.И.Солдаткин);

- асосҳои назариявии истифодаи ТИК дар соҳаи таълим (В.И.Байденов, Л.К.Раитская, П.В.Сисоев ва ғ.);

- тавсифи заминаи методологӣ ва хусусиятҳои ғайримаҷмулии дастгоҳҳои мобилӣ ва барномаҳо (С.В.Титова).

Чанбаҳои алоҳидаи масоили вобаста ба информатизатсияи таҳсилот ва роҳи воситаҳои вориднамоии ТИК дар рафти таълим тавассути чунин олимону муҳаққиқони тоҷик, аз қабилӣ С.С.Авғонов, Х.М.Аҳмадов, Ф.С.Комилов, Қ.Б.Қодиров, Д.С.Шарофов, Б.Ф.Рачабов, Х.Ф.Сайфуллоев, Б.Ш. Шодмонов, Н.Н.Шоев, Х.Ю.Чураева, А.Р.Додихудоев, Б.Қарабаев, С.С.Қосимов, Н.Н. Мавлонназаров, А.Р.Мирзоев, С.Х.Мирзоев, М.Муллоҷонов, И.И.Олимов, З.Ф.Раҳмонов ва бархе дигарон мавриди баррасӣ ва таҳқиқ қарор дода шудааст.

Таълифоти илмӣ муҳаққиқон Ф.С.Комилов ва З.Ф.Раҳмонов - «Технологияҳои иттилоотӣ дар таҳсилоти олии Ҷумҳурии Тоҷикистон», А.Р. Мирзоев - «Асосҳои дидактикии омода намоеи донишҷӯёни мактабҳои олии Тоҷикистон нисбати истифодаи технологияҳои иттилоотӣ-коммуникасионӣ», Х.Ю.Чураева - «Воситаҳои татбиқи усулҳои дидактикӣ зимни таълими компютерӣ дар мактабҳои Тоҷикистон» дар ҳаллу фасли масъалаҳои ба миён гузошта макоми хос пайдо карданд.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон вобаста ба низоми таҳсилоти олии тағйиротҳои мусбӣ идома дорад. Аљзон баррасии ҳамачонибаи масъалаҳои татбиқи низоми кредитии таълим оғоз ёфт. Ба чанбаю паҳлӯҳои гуногуни технологияҳои таълим таълифоти олимону муҳаққиқон ва педагогҳои маъруфи ҷумҳурӣ – С.Н.Алиев, С.Я.Балхова, С.Г.Бандаев, М.Лутфуллоев, Л.Имагова, С.Шербоев, Н.Н. Шоев, Б.Мачидова, Х.Раҳимзода, Ф.К.Раҳимов, С.Х.Ҳабибов, Н.С.Салимов, Р.Мирзоев, Т.К.Хусанова, Б.Х.Умарова, С.С.Ҷаматов, П.Ҷамшедов, У.Р.Юлдошев, М.Р.Юлдашева ва дигарон бахшида шудааст.

Бо вучуди мавҷудияти таҳқиқот доир ба истифодаи ТИК дар омӯзиши забонҳои хориҷӣ бояд қайд кард, ки як қатор **ихтилофот** миёни падидаҳои зерин ба чашм мерасад, ки ҳаллу фасли онҳо ногузир махсуб меёбад:

1.Таърифӣ таъйиноти омӯзиши технологияи сайёру мултимедӣ дар робита бо усулҳои таълими забони англисӣ ва фарҳанги кишварҳои Ғарб мушаххасу аниқ нашоудааст.

2.Хусусият ва вазоифи дидактикӣ ва методологии технологияҳои сайёру мултимедӣ дар робита бо методикаи омӯзиши забони англисӣ муайяни мекунад.

3.Феҳристи малакаҳои нутқӣ ва забонию шифоҳии донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарӣ аз забони англисӣ таҳия наёфтааст, то дар асоси технологияҳои мултимедӣ рушду ташаккул ёбанд.

4.Шароити методӣ барои омӯзиши забони англисӣ бо истифодаи технологияҳои сайёру мултимедӣ муайян нашоудааст.

Ҳамин тариқ, мубрамияти масъала ва зарурати ҳалли ихтилофоти ошкоршуда дар низоми омодагии донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии омӯзгорӣ имкон фароҳам овард, ки мавзӯи диссертатсияи мазкур - «Методикаи таълими забони англисӣ бо истифода аз технологияҳои мултимедӣ дар ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ (самти «Таърих ва ҳуқуқ») интихоб ва қорбасти гардад.

Асосҳои методологӣ ва назариявии таҳқиқотро қавоиди фалсафӣ, иҷтимоӣ-психологӣ, фарҳангшиносӣ, педагогӣ ва лингводидактикӣ ташкил медиҳад, ки зимни он категория ва мафҳумҳои «муошират», «забон», «фарҳанг», «фарҳанги муоширати нутқӣ», «коммуникатсия», «салоҳиятмандӣ», «муқоламаи фарҳангҳо» ва ғайра ифода меёбад; консепсияи муносибати босалоҳият дар таҳсилот ва муносибати коммуникативӣ дар таълим, ғояҳои педагогикаи гуманистӣ, назарияи амсиласозии фаъолияти касбӣ дар шароити муоширати нутқӣ, таҳқиқотҳо дар соҳаи салоҳиятмандии касбӣ, асарҳо доир ба методикаи таълими забонҳои хориҷӣ, иттилоот дар соҳаи маориф ва истифодаи технологияҳои муосири сайёру мултимедӣ, ҳамгирории технологияҳои нави иттилоотӣ дар омӯзиши забони англисӣ, пажӯҳишҳо доир ба омӯзиши бисёрзабонӣ ва муҳити забонӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳуҷҷатҳои қонунгузорию меъёрӣ-ҳуқуқӣ ва ҳуҷҷатҳои расмӣ моҳияти раванди таҳсилотро дар муассисаҳои олии кишвар муқаррар мекунанд.

ТАВСИФИ УМУМИИ ТАҲҚИҚОТ

Ҳадафи таҳқиқот: аз лиҳози назариявӣ асоснок қардан ва тариқи озмоиш санҷидани самаранокии методикаи омӯзиши забони англисӣ дар асоси технологияи мултимедӣ.

Объекти таҳқиқот: раванди педагогии таълими забони англисӣ дар ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ.

Мавзӯи таҳқиқот: шароитҳои лингводидактикии тақмили сифати таълим ва омӯзиши забони англисӣ аз ҷониби донишҷӯёни ихтисоси гуманитарии мактаби олий.

Фарзияи таҳқиқот: забони англисӣ ба донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ дар асоси технологияи сайёру мултимедӣ дар сурате самаранок роҳандозӣ мешавад, **агар:**

1. Дар асоси истифодаи технологияи сайёру мултимедӣ ҳосил намудани малакаҳои нутқӣ ва забонӣ имконпазир гардад.

2. Барои омӯзиши муваффақи забони англисӣ ба донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ чунин шароитҳои психологӣ педагогӣ муҳайё бошанд: а) ҳавасмандсозии донишҷӯён дар самти истифодаи технологияҳои сайёру мултимедӣ ҳамчун воситаҳои ёрирасони таълим; б) омодагии омӯзгорон ба таълим ва омӯзиши забони англисӣ дар заминаи технологияҳои сайёру мултимедӣ; в) салоҳиятмандии донишҷӯён дар истифодаи ТИК; г) салоҳиятмандии омӯзгорони забони англисӣ дар истифодаи ТИК.

3. Ташкили тренинг дар се марҳила (омодагӣ, мувофиқӣ ва арзёбӣ), аз ҷумла панҷадам (блог-технология) ва ҳашт марҳила (зеркасти мултимедӣ), инчунин истифодаи як қатор вазифаҳо оид ба ташаккули малакаҳои забонӣ.

Барои ноил шудан ба ҳадаф ва санчишу тасдиқи фарзия зарур аст, ки **вазифаҳои зерин** ҳалли худро ёбанд:

1. Муайян намудани хусусиятҳои лингвистии забони англисӣ барои донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарӣ ва вазифаҳои методии технологияҳои мултимедӣ.

2. Мушаххас кардани доираи малакаҳои нутқронӣ ва забондонӣ дар муоширати муҳассилини ихтисосҳои гуманитарӣ, ки бо истифода аз технологияҳои мултимедӣ роҳандозӣ мешаванд.

3. Муайян ва муқаррар намудани шароитҳои психологӣ педагогӣ барои омӯзиши забони англисӣ ба донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ бо истифода аз технологияи сайёру мултимедӣ.

4. Таҳияи низомии методии таълими забони англисӣ ба донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ бо истифода аз технологияи сайёру мултимедӣ.

5. Таҳияи алгоритми маҳорати гуфтор ба донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ бо истифода аз технологияи мултимедӣ (технологияи блогҳо ва пневматикҳо) ва як қатор вазифаҳо, ки ба рушди малакаҳои забонӣ омӯзиши донишҷӯён дар заминаи технологияҳои сайёру мултимедӣ нигаронида шудаанд.

6. Арзёбии самаранокии усулҳои таълими забони англисӣ ба донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ дар асоси технологияи сайёру мултимедӣ дар таълими тачрибавӣ ва тавсифи натиҷаҳои миқдорӣ ва сифатии он.

Методҳои таҳқиқот. Барои ҳалли вазифаҳо ва санҷидани самаранокии фарзия **методҳои зерини таҳқиқот** истифода шуданд:

- таҳлил ва тачзияи натиҷаҳои таҳқиқот доир ба мавзӯи диссертатсия;

- таҳлили пажӯҳишҳои фалсафӣ ва психологӣ-педагогӣ, таҳлили натиҷаҳои пажӯҳиши назариявӣ ва озмоишӣ;

- амсилаи (моделӣ) раванди педагогии омӯзиши забони англисӣ бо истифода аз технологияи мултимедӣ;

- усулҳои таҷрибавӣ – пурсишҳо дар партави саволномаҳо, тестҳо, мушоҳида, озмоиши педагогӣ, усулҳои корқарди математикӣ натиҷаҳои пажӯҳиши озмоишӣ;

- таҳлил ва тавсифи натиҷаҳои миқдорӣ ва сифатии омӯзиши таҷрибавӣ.

Соҳаи таҳқиқот. Мазмуни таҳқиқоти диссертатсионӣ бо соҳаи зерини шиносномаи ихтисоси 13.00.02 - "Назария ва методикаи омӯзишу парвариш (забонҳои хориҷӣ: англисӣ, олмонӣ)" мувофиқат мекунад:

- банди 1. Таҳияи назарияи таълими фанҳои мушаххас дар сатҳи байнитахассусӣ; фаъолияти наоварӣ ва таҷрибавии омӯзгорони забонҳои хориҷӣ ҳамчун яке аз сарчашмаҳои рушди назария ва методикаи таълим аз рӯи соҳаҳои дониш ва сатҳи таҳсилот;

- банди 2. Таҳқиқи иқтидорҳои инкишофӣ ва тарбиявии фанни забонҳои хориҷӣ дар равандҳои таҳсилотӣ;

- банди 3. Таҳияи мундариҷаи консепсияҳои фанни забонҳои хориҷӣ дар сатҳҳои гуногуни таҳсилот; таҳияи мундариҷа, усулҳо ва шаклҳои ташкили таълим дар шароити шакливазқунӣ, иттилоотонӣ ва ҷаҳонишавии ҷараёнҳои ҷомеавӣ, фарҳангӣ ва маърифатӣ;

- банди 4. Таҳияи технологияи наоварии таҳсилот ва шаклҳои ташкили омӯзиш.

Давраҳои тадқиқот. Пажӯҳиш аз соли 2013 то 2019 дар се давра гузаронда шуд:

Дар давраи якуми таҳқиқот (2013-2014) мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ муайян ва мушаххас гардида, проблемаи таҳқиқот, ҳадаф ва вазифаҳои муқаррар карда шуданд, фарзия, методология ва усулҳои таҳқиқот матраҳ ёфта, адабиёти педагогӣ ва методӣ оид ба мавзӯ мавриди омӯзиш ва таҳлилу баррасӣ қарор гирифт.

Давраи дуюми тадқиқот (2015-2017) вобаста бо мушаххаснамоӣ ва санҷиши фарзия арзёбӣ мегардад. Дар ин марҳила ғояи муаллифии низомии методии таълими забони англисӣ бо истифода аз технологияи сайёру мултимедӣ, корқард ва санҷиши алгоритмҳои рушди малакаҳои нутқи донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ бо истифода аз технологияҳои сайёру мултимедӣ (блог-технологияҳо ва зеркастҳои мултимедӣ), ҳамчунин силсилаи супоришу вазифаҳо баҳри ташаккули малакаҳои забондонии донишҷӯён дар асоси луғату фарҳанги мултимедӣ ва маҷмӯи кодидаву қавоиди лингвистӣ ба роҳ монда шуд.

Давраи сеюми таҳқиқот (2018-2019) бо омодагӣ ба гузаронидани таълими таҷрибавӣ бо мақсади санҷиши фарзияи таҳқиқот, роҳандозии таҷрибаи қорӣ, тавсифи маълумоти миқдорӣ ва сифатӣ, ҷамъбасти хулосаҳо ва мағни диссертатсия алоқаманд буд.

Заминаи таҷрибавӣ-озмоиши таҳқиқот

Таҳқиқоти озмоишӣ дар заминаи ду факултет - таърих ва ҳуқуқи До-нишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи А.Рӯдакӣ ва Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айнӣ сурат гирифт. Дар давраи мазкур 180 донишчӯ - бакалаври ду муассисаи таҳсилоти олий - омӯзгорони ояндаи фанҳои таърих ва ҳуқуқ, 12 омӯзгори фанни забони англисии ҳамин муассисаҳои таҳсилоти олий дар раванди таҳқиқот фаро гирифта шуданд.

Эътимоднокии натиҷаҳои бадастомадаро инҳо таъмин карданд: истифодаи пойгоҳи методологӣ ва назариявии пажӯҳиш; таърих ба маҷмӯи усулҳои назариявӣ ва таҷрибавии пажӯҳиш, ки ба мавзӯ ва ҳадафҳои пажӯҳиш соҳибгар ва мувофиқанд; таҳлили шароит ва натиҷаҳои фаъолияти таҷрибавӣ-озмоишӣ; тасдиқи қавоиде, ки дар фарзия ва ғояи пешбарандаи пажӯҳиш ба миён гузошта шуд; тафтиши маводҳои диссертатсия дар низомии таҳсилоти олии омӯзгорӣ; таҷрибаи амалии фаъолияти касбӣ ва педагогии муаллифи диссертатсия.

Навгони илми таҳқиқот аз инҳо иборат аст:

1. Бори аввал дар илми педагогика ва таърихи маорифи Тоҷикистон методикаи таълими забони англисӣ бо истифода аз технологияҳои мултимедӣ дар ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ мавриди пажӯҳиш ва қарор қарор гирифт.

2. Дар асоси технологияҳои сайёру мултимедӣ малакаҳои нутқ ва забонии донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитар аз забони англисӣ ташаккул дода шуд.

3. Нисбати истифодаи технологияҳои сайёру мултимедӣ ба сифати васоити ёвари таълими забони англисӣ вазъӣ (мотиватсия) донишҷӯён муайян ва рушд гардид.

4. Дар таълиқи таълими самараноки забони англисӣ бо истифода аз технологияҳои сайёру мултимедӣ омодагии омӯзгорон андешида ва муайян карда шуд.

5. Истифодаи ТИК дар ташаккули салоҳиятмандии донишҷӯёну омӯзгорони забони англисӣ мавриди баррасӣ қарор гирифт.

6. Таълими забони англисӣ дар асоси равиши шахсӣ-фаъолмандӣ роҳандозӣ карда шуд.

7. Ду алгоритме, ки се марҳилаҳо фаро мегирад (тайёрию омодагӣ, муҳофизатӣ (протессуалӣ ва арзёбӣ) ва қадамҳо оид ба рушди малакаҳои нутқ дар асоси технологияҳои сайёру мултимедӣ (блог-технологияҳо ва зеркастҳои сайёр) баррасӣ гардид.

8. Силсилаи супоришу вазифаҳо ба ташаккули малакаҳои нутқронии донишҷӯён бо истифода аз технологияҳои сайёру мултимедӣ (луғату фарҳангҳои сайёр ва маҷмӯаҳои лингвистӣ) пешниҳод ва тариқи озмоиш санҷида шуд.

Ҳаҷмияти назариявии таҳқиқот аз он иборат аст, ки дар диссертатсия дар асоси технологияҳои сайёру мултимедӣ малакаҳои нутқ ва забондонии донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ аз забони англисӣ ташаккул дода шуд: мурағибии равиши ҳадафҳо, вазифаҳо ва маҷмӯи принсипҳо, мундариҷаи таълим, шароитҳои педагогӣ,

давраҳои пажӯҳиши озмоишӣ ва меъёрҳо дар самти баҳодихии маҳораг ва малакаҳои ҳосилшуда гузаронда шуд. Истифодаи ТИК дар ташаккули салоҳиятмандии донишҷӯёну омӯзгорони забони англисӣ баррасӣ карда шуда, таълими забони англисӣ дар асоси равияи шахсиятӣ-фаъолиятмандӣ қоркард карда шуд, то ки давраҳо ва механизмҳои ташаккули қобилият ва малакаҳои номбурда дар омӯзгорони ояндаи ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ мавриди амал қарор гирад.

Аҳамияти амалии таҳқиқотро методикаи аз лиҳози бунёди-назариявӣ асосноккардашуда ва аз лиҳози озмоишӣ санҷидашудаи омӯзиши забони англисӣ бо истифода аз технологияи мултимедӣ дар ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ, ки ба ҳалли масъалаи баланд бардоштани самарабахшии ташкили раванди таълими забони англисӣ нигаронида шудааст, ташкил медиҳад. Барномаи пешниҳодёфтаи муаллиф вобаста ба пажӯҳиши таҷрибавӣ-озмоишӣ барои омӯзиши забони англисӣ бо истифода аз технологияи сайёру мултимедӣ дар самти таълими фанҳои таъриху ҳуқуқи донишгоҳҳои омӯзгорӣ ба амалӣ соختани донишҳои махсуси лингвистӣ, маҳорат ва малакаҳои донишҷӯёни факултетҳои ихтисосҳои гуманитарӣ ва салоҳиятмандии касбии онҳо мусоидат мекунад; натиҷаҳои пажӯҳиш ҳамчунин дар маҷмӯи таълимӣ-методии таҳияшудаи муаллиф (МТУ), ки ба барнома ворид карда шудааст, силлабусҳо ва мундариҷаи машғулиятҳои курси «Забони англисӣ» барои факултаҳои ихтисосҳои гуманитарӣ муаррифӣ татбиқи амалии худро пайдо карданд. Натиҷаҳо, хулосаҳо ва тавсияҳои қори диссертатсиониро муаллимони муассисаҳои таҳсилоти миёна ва олии зимни таълими забонҳои хориҷӣ метавонанд васеъ истифода баранд.

Нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда:

1. Муқаррар кардани шароитҳои психологӣ педагогӣ омӯзиши забони англисӣ ба донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ бо истифода аз технологияи сайёру мултимедӣ.

2. Муайян кардани хусусиятҳои технологияи сайёру мултимедӣ: дастрас будани он тавассути дастгоҳҳои сайёру мултимедӣ, қобилияти интиқол додани маълумот дар шаклҳои гуногун (матн, графика, видео, садо).

3. Муайян кардани мақом ва функцияи фанҳои забони англисӣ дар самти ихтисосҳои гуманитарӣ ва вазифаҳои методии технологияҳои мултимедӣ.

4. Мушаххас кардани доираи маҳорати гуфтор ва малакаҳои забонӣ дар нутқи муҳассилини ихтисосҳои гуманитарӣ бо истифода аз технологияҳои мултимедӣ.

5. Таҳияи низомии методии таълими забони англисӣ ба донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарӣ бо истифода аз технологияи сайёру мултимедӣ.

6. Имконияти ташкили муҳокимаи шабакавӣ бо истифода аз технологияҳои сайёру мултимедӣ; қобилияти анҷом додани лоиҳаҳои гурӯҳӣ ва инфиродӣ дар асоси технологияҳои сайёру мултимедӣ; ташкили қорҳои тадқиқотӣ; рушди малакаи фаъолияти мустақилонаи донишҷӯён.

7.Татбиқи технологияи таълими «омӯзиш дар ҳамкорӣ»; рушди ҷабҳи маърифатӣ донишҷӯён; ташаккули малакаҳои касбӣ дар самти муваффақшавӣ ба илму дониш.

8.Ташаккули маҳорати гуфтор (дар асоси муоширати шифоҳӣ ва хаттӣ), салоҳияти иҷтимоӣ фарҳангӣ барои фароҳам овардани омӯзиши забони англисӣ ҳамчун воситаи муошират дар самти иҷтимоӣ ва соҳавию касбӣ.

9.Таҳияи алгоритми малакаҳои иртиботӣ дар донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарӣ бо истифода аз технологияи мултимедӣ (технологияи блогҳо ва пневматикҳо) ва як зумра вазифаҳо ба рушди салоҳияти нутқ кардани донишҷӯён дар асоси технологияҳои сайёру мултимедӣ нигаронида шудаанд.

10.Баҳо додани самаранокии усулҳои таълими забони англисӣ ба донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарӣ бо истифода аз технологияи сайёру мултимедӣ дар таълими таҷрибавӣ ва тавсифи натиҷаҳои миқдорӣ ва сифатӣ он.

Саҳми шахсии унвонҷӯ аз ҷиҳати назариявӣ асоснок кардани ғояҳо ва мулоҳизаҳои асосии диссертатсия, коркарди амсилаи концептуалӣ буда, имкон фароҳам овардааст, то дар заминаи муносибати босалоҳият ба раванди таълим, равияи шахсиятӣ-фаъолиятмандӣ, таҳсилоти фосолаӣ, назария ва амалияи вориднамоии ТИК-и муосир, технологияҳои сайёру мултимедӣ дар таълими забонҳои хориҷӣ, проблемаи методҳои омӯзиши забони англисӣ бо истифода аз технологияи мултимедӣ дар ихтисосҳои гуманитарии муассасаҳои таҳсилоти олиӣ касбии омӯзгорӣ (самти «Таърих ва ҳуқуқ»), инчунин қори таҳқиқотӣ, тафсир ва санҷиши натиҷаҳои қомбғашта самарабахш пешниҳод ва омӯхта шавад.

Иштироки шахсии унвонҷӯ боз дар он аст, ки ӯ ММТ, силлабус ва нақшаи нави таълимиро оид ба қурси “Забони англисӣ барои факултетҳои таърих ва ҳуқуқ” коркард ва ба ҷараёни таълим ворид намудааст. Муаллиф дар интихоби усул ва тарзҳои таълим бо мақсади педагогикунони қолли раванди омӯзиши касбӣ, амалигардонӣ ва роҳнамоии бевоситаи қори таҷрибавӣ-озмоишӣ, мустақилона ба анҷом расонидани рисолаи диссертатсионӣ ва асарҳои интишоршуда, аз ҷумла дастурҳои таълимӣ-методӣ ва мақолаҳо, фаъолон ширкат варзидааст.

Таъйиди диссертатсия ва иттилоот оид ба истифодаи натиҷаҳои он.

Натиҷаҳои таҳқиқот дар мавридҳои зерин хусни амал пайдо намуд:

-дар раванди коркарди қурси “Таълими забони англисӣ бо истифода аз технологияи мултимедӣ дар факултетҳои таърих ва ҳуқуқ”;

-дар конференсияҳои байналмиллалӣ ва ҷумҳуриявии илмӣ-амалӣ, семинарҳо доир ба масъалаҳои назария ва амалияи таълим ва тарбия;

-гузориш ва муҳокимаҳои мунтазам дар ҷаласаҳо дар семинарҳои илмӣ-методии кафедраи забонҳои хориҷии ДДК ба номи А.Рӯдакӣ;

-маърузаҳо дар конференсияҳои ҳарсолаи илмӣ-амалии ҳайати профессору омӯзгорони ДДК ба номи А.Рӯдакӣ;

-суханронӣ дар конференсияҳои илмӣ-амалии ҷумҳуриявии гуногун, ки доир ба назария ва методикаи таълими забонҳои хориҷӣ дар мақолиби олии шаҳри Душанбе баргузор шуданд.

Интишори натиҷаҳои диссертатсия. Натиҷаҳои асосӣ дар маводҳои Паёми ДДОТ ба номи С. Айнӣ, Паёми ДМТ, маҷмӯаҳои маводҳои конферонсҳои инъикос ва аз санҷиши зарурӣ гузаштаву дар конферонсҳои илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ, мизҳои мудавар, семинарҳо ва тренингҳо муфассал ва васеъ баррасӣ шудаанд, дар 12 асару мақолаҳои инъикос ёфтаанд, аз ҷумла 6 адади он дар нашрияҳои тавсиякардаи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати маориф ва илми ФР ба таъби расидаанд.

Соҳтор ва ҳаҷми диссертатсия ба гузориши масъалаи илмӣ ва мантиқи таҳқиқот мувофиқат менамояд. Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз муқаддима, ду боб, хулоса ва феҳристи адабиёти истифодашуда иборат аст. Муҳтавои диссертатсия дар 170 саҳифаи ҷопи компютерӣ иншо гардидааст. Дар матн 22 ҷадвал, 1 диаграмма ва 3 расм мавҷуд аст. Рӯйхати адабиёт 210 номгӯйро фаро мегирад.

МАЗМУНИ АСОСИИ ДИССЕРТАТСИЯ

Дар муқаддима муҳимияти мавзӯи таҳқиқот асоснок карда шуда, проблема, ҳадаф, объект, предмет, фарзия, вазифаҳои баён ёфтаанд, асосҳои ва заминаи назариявӣ-методологияи таҳқиқот пешкаш гардида, заминаи (базаи) қорҳои таҷрибавӣ-эксперименталӣ нишон дода шудааст, навгониҳои таҳқиқот арзёбӣ ва аҳамияти назариявӣ ва амалии қор зикр ёфта, нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодгашта равшан ва возеҳ матраҳ шудааст.

Боби якуми диссертатсия таҳти унвони «Асосҳои назариявии таълими забони англисӣ дар асоси технологияи мултимедӣ» масъалаҳои вобаста ба паҳлуҳои назариявии истифодаи технологияҳои сайёру мултимедиро зимни таълими забонҳои хориҷӣ фаро мегирад.

Зербоби якуми боби якум «Хусусиятҳои дидактикӣ ва вазифаҳои методии технологияи мултимедӣ» ба баррасии хусусиятҳои дидактикӣ ва вазифаҳои методии технологияҳои сайёру мултимедӣ бахшида шудааст. Ҳадафи фасли мазкур чунин аст: а) баррасии таъйиноти истилоҳи «таълими мултимедӣ» ва «таълими сайёр» бо мақсади қорқарди мансуб ба муаллифи рисола дар таъйиноти мафҳум, ки махсусияти омӯзиши забони англисиро дар асоси технологияҳои мултимедӣ инъикос мекунад; б) баррасии амсилаҳои (моделҳои) таълиқи таҳсилоти сайёр бо мақсади муайян намудани варианти мувофиқу муносиби таълими забони англисӣ барои донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ; в) муайян намудани хусусиятҳои дидактикӣ ва вазифаҳои методии технологияҳои сайёру мултимедӣ. Муҳаққиқ Ф.Ҳасанов тазаккур медиҳад, ки омӯзиши забони англисӣ дар сурате самара мебахшад, агар дар раванди таълим ҳам аз методҳои анъанавии таълим ва ҳам аз тарзу услу нави таълим, ки мақсад дар ҳарду самт маҳз ба ташаккулу тақмили салоҳиятҳои коммуникатсионии забони хориҷӣ равона

карда мешаванд, ҳампоя истифода бурда мешавад. Технологияҳои рақамии замонавӣ имкон бахшиданд то бозёфтҳои таҷҳизоти аудиовизуалӣ (матнҳо, овозҳо, тасвирҳои видеоӣ, графикӣ ва ғайра) ба даст оварда шуда, истифода аз компютер маҳсус таъкид ва татбиқ гардад. Масъалаҳои марбут ба таълими забони англисиро баррасӣ намуда, муҳаққиқ Г.Салоҳиддинова иброз менамояд, ки технологияи мултимедӣ тарзи пешниҳоди иттилоот дар компютер бо имконияти дар як вақт истифодабарии матн, графикҳо, овоз, видео ва эффектҳои аниматсиониро фаро мегирад. Истифодаи чунин технология дар ҷараёни таълим барои васеъ намудани ҷаҳонбинии донишҷӯён, мустакилона фикр кардан ва дар ниҳоят инкишофи шахсияти донишҷӯён муфид мебошад. Медиа (мултимедияи англисӣ) - мазмун ва мундариҷаи шаклҳои гуногуни таълиму омӯзиши забони англисиро тавассути графика, аниматсияҳои компютерӣ, пайдариши видео ва амсоли он роҳандозӣ мекунад.

В.А.Бекмансурова омӯзиши забонҳои хориҷиро дар заминаи педагогӣ таълими сайёр қайд кардааст, ки таҳсилоти сайёр тавассути таҷҳизоти сайёри маҷмӯӣ ва технологияҳои муосир барои донишҷӯён тавассути паҳн кардани иттилоот, қабул ва таблиғи иттилоот бештар самараноктар мебошад.

Зербоби дуюми боби якум «**Технологияи муосири сайёру мултимедӣ ва омӯзиши забони англисӣ барои донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарӣ**» ба таҳлилу баррасии технологияҳои сайёру мултимедӣ дар омӯзиши забони англисӣ бахшида шудааст. Дар бахши мазкур ҳадафҳои омӯзиши забони англисӣ барои муҳассиллини ихтисосҳои гуманитарӣ баррасӣ шуда, мазмуну муҳтавои таълими забони англисӣ (номгӯю феҳристи малакаҳои нутқӣ ва забондонии муҳассилин) дар заминаи технологияи сайёру мултимедӣ зимни татбиқи амсилаи (моделли) таълими «дастгирии раванди анъанавии таълим» муайян карда мешавад.

Дар санадҳои меъриии ҳуқуқии ҷумҳурии Тоҷикистон доир ба таҳсилот оид ба ҳар як равиши мушаххаси тайёрӣ - натиҷаҳои азҳудкунии барномаҳои таълимӣ аз ҷониби муҳассилин дар муассисаҳои таҳсилоти олиии касбии омӯзгорӣ муайян карда шудаанд, ки дар робита ба муносибати босалоҳият пешниҳод ёфтааст. Масалан, донишҷӯ (бакалавр) ҳангоми ба охир расонидани барномаи таҳсилоти чорсола бояд ба як қатор салоҳиятмандии умумифарҳангӣ (СУФ) ва касбӣ (СК) соҳиб бошад. Салоҳиятмандии умумифарҳангӣ ба муҳассилини ҳамаи равиҳо хос аст, он дар як бештари ҷанҳо ташаккул меёбад, зеро асос ва заминаи байнифаннии дорад.

Зербоби сеюми боби якум – «**Шароитҳои психологӣ-педагогӣ таълими забони англисӣ бо истифода аз технологияи сайёру мултимедӣ барои донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарӣ**» таҳлилу баррасии шароитҳои психологӣ-педагогӣ омӯзиши забони англисиро бо истифода аз технологияҳои сайёру мултимедӣ фаро мегирад. Дар марҳилаи кунунии рушди илми педагогика истифодаи технологияи сайёру мултимедӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олиии касбии омӯзгорӣ бо ҳадафҳои омӯзишу парвариш нисбатан равиши нав дар методикаи таълими забонҳои хориҷӣ буда, таҳқиқи муфассалро тақозо мекунад. Аммо аз

чониби дигар, технологияи сайёру мултимедӣ ба сифати васоити пурра омӯхташудаи таҳсили фосилавӣ баррасӣ ва арзёбӣ мегардад, ки гузариш аз шаклҳои анъанавии таълимро ба навъи нисбатан оমেхта пешбинӣ мекунад. Маъмулан, рушди пешрафти техникии пешгӯии истифодаи минбаъдаи технологияи сайёру мултимедиро барои ҳадафҳои таълимӣ пешбинӣ мекунад. Аммо коркарди методии ватанӣ аз ҳаммонандҳои хориҷӣ дар натиҷаи таъхири пайдоиш ва зуҳури технологияҳо ҷиддӣ фарқ мекунад. Муҳаққиқ Ф.Қурбонова доир ба ташаққули салоҳияти нутқии донишомӯзон ба забони англисӣ ба назар гирифтани шартҳои зеринро, аз ҷумла, сатҳи дониши ибтидоии (аввалияи) муҳасилин оид ба забони хориҷӣ, тақсим ва истифодаи самараноки вақт ҳангоми таълими намуҷҳои асосии фаъолияти нутқ, истифодаи босамари методҳои муосир ва ҳамгироии таълим пешниҳод намудааст.

Ҳамин тариқ, таҳти мафҳуми ТИК-салоҳиятнокии омӯзгори забонҳои хориҷӣ қобилияти ҳалли вазифаҳои касбӣ бо ёрии ТИК барои рушди малакаҳои нутқронӣ ва ташаққули малакаҳои забондонӣ фаҳмида мешавад (ниг.ҷадвали 1).

Ҷадвали 1.

ТИК-салоҳиятнокии омӯзгори забонҳои хориҷӣ

Чузъҳо	Тавсиф
Арзишӣ-ангезавӣ	Омӯзгори забонҳои хориҷӣ муҳимияти истифодаи ТИК-ро ба ҳалли вазифаҳои касбӣ дарк намуда, ҳангоми истифодаи ТИК фаъолмандӣ зоҳир мекунад.
Когнитивӣ	Омӯзгори забонҳои хориҷӣ пурра ташаққули тасаввуротро оид ба ТИК ва зарфияти методии он зоҳир мекунад.
Амалиётӣ	Омӯзгори забонҳои хориҷӣ донишҳои дарёфтшударо барои дар амалия истифода намудани ТИК равона мекунад.
Коммуникативӣ	Омӯзгори забонҳои хориҷӣ бо ҳамкорони худ масъалаи истифодаи ТИК-и муосирро дар ҳалли вазифаҳои касбӣ истифода карда, таъбодули таҷрибаи муваффақонаи худро оид ба ТИК дар амалия нишон медиҳад.
Рефлексивӣ	Омӯзгори забонҳои хориҷӣ ба хударзёбӣ ва таҳлили фаъолияти таълимӣ дар заминаи ТИК машғул мегардад.

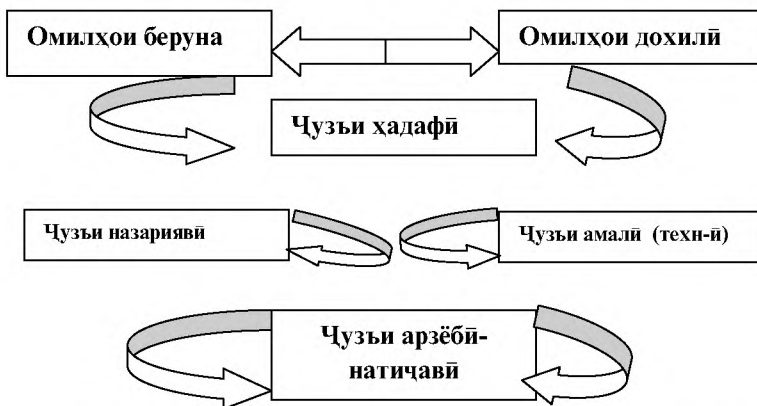
Боби дуввуми диссертатсия – «Шароитҳои эксперименталии таълими забони англисӣ барои донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарӣ бо истифода аз технологияҳои сайёру мултимедӣ» иборат аз баррасии таҳқиқи ҷанбаҳои паҳлуҳои амалию таҷрибавии омӯзиши забони англисӣ барои донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарӣ дар заминаи технологияҳои сайёру мултимедӣ мешавад.

Зербоби якуми боби дуюм – «Низоми методии таълими забони англисӣ барои донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарӣ бо истифода аз технологияҳои сайёру мултимедӣ» масъалаҳои вобаста ба хусусиятҳои низоми методии таълими забони англисиро барои донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарӣ бо истифода аз технологияҳои сайёру мултимедӣ фаро мегирад. Дар доираи тағбиқи нуқтаҳои ҳолатҳои меъёри давлатии таҳсилот дар муҳасилин қулли салоҳият-

мандӣ дар раванди омӯзиш пешбинӣ шудааст, ки имкони дар ҷомеаи иттилоотии муосир худро озод эҳсос карданро муҳайё карда, дар ҳалли вазифаҳои ҷанбаи касбӣ дошта мусоидат мекунад.

Расми 1.

Сохтори низоми методии таълим

Ҷуноне дида мешавад, тибқи консепсияи мазкур сохтори низоми методии таълим аз 4 ҷузъи ба ҳам алоқаманду вобаста иборат аст: ҳадафӣ, назариявӣ, амалӣ (технологӣ), арзёбӣ-натичавӣ, ки дар маҷмӯъ мансуб ба омилҳои беруна ва дохилӣ мебошанд.

Асоси методологии рисола мазмуну муҳтавои ҷузъҳои калидии низоми методии таълимро муайян мекунад. Дар доираи таҳқиқоти мазкур асосу заминаи методологиро нуқтаҳои равияи салоҳиятмандии таҳсилот равияи шахсиятӣ-фаъолиятмандӣ, консепсияи иттилоотонии таҳсилот ва таҳсилоти фосилавӣ, назария ва амалияи воридгардонии ТИК-и муосир, технологияи сайёру мултимедӣ дар таълими забонҳои хориҷӣ, аз ҷумла, забони англисӣ ташкил мекунад. Ба қонуниятҳои сохтори муосири таълим рӯҷӯъ намуда, ба тарзи муфассал дар бораи низому амалкарди принципҳои таваққуф карда шуд, ки ба истифодаи технологияи сайёру мултимедии таълими забонҳои хориҷӣ қомилан мувофиқанд: *Принсипҳои дидактикии таълими забонҳои хориҷӣ*: принсипи айёният, принсипи шуурнокӣ, принсипи фаъолнокӣ, принсипи дастрасӣ ва имконпазирӣ; принсипи устуворӣ, принсипи созгорӣ (мутобиқнокӣ); принсипи эргономияи ташкилӣ; *Принсипҳои методии таълими забонҳои хориҷӣ*; принсипи коммуникативӣ; принсипи мавридӣ-тематикӣ ташкили таълим; принсипи интерактивӣ; принсипи таълим тарикӣ модул; принсипи алоқаи мутақобила; принсипи иттилоотонии таҳсилот.

Ќузъи дигари методии низоми технологияи сайёру мултимедии таълими забонҳои хориҷӣ низоми маҷмӯи методҳоест, ки кулли амалҳоро оид ба муяссаршавӣ ба ҳадафҳои пешбинӣ таъя мекунад.

Ҳамин тариқ, низоми методҳоро бо мақсади истифодаи технологияи сайёру мултимедӣ дар таълими забонҳои хориҷӣ ба донишҷӯён ба тариқи зайл нишон додан мумкин аст (ниг. ба ҷадвали 2).

Аз мавқеи техникӣ пайваस्ताмоию воридшавиҳои баландсуръати бесим ба шабакаи интернет ва мавҷудияти шабакаи барқ барои қувват додани таълиқи технологияи сайёру мултимедӣ басо муҳим аст.

Ҷадвали 2.

Методҳои истифодаи технологияҳои сайёру мултимедӣ дар таълими забонҳои хориҷӣ барои донишҷӯён

Методҳо	Соҳаи истифодаи зимни таълим	Ҷаъолият
Иттилоотӣ-маҳсулӣ	Донишҷӯён технологияҳои сайёру мултимедиро бо мақсади эҷоди захираҳои интернетии таълим ба истифода мебаранд	Ҷаъолияти мустақилонаи омӯзандагон
Иттилоотӣ-ресептивӣ	Донишҷӯён технологияҳои сайёру мултимедиро барои шиносӣ бо захираҳои интернетии таълим истифода мекунад	Ҷаъолияти мустақилонаи омӯзандагон
Интерактивӣ	Донишҷӯён масъалаҳоеро муҳокима мекунад, ки бо истифодаи технологияҳои сайёру мултимедӣ алоқаманданд; бо ҳамдигар, бо омӯзгор. Омӯзгор мониторинги ҷаъолияти донишҷӯёнро мегузаронад	Ҷаъолияти муштаракӣ омӯзандагон, ҷаъолияти омӯзгор
Эҷодии соҳанда	Донишҷӯён захираҳои интернетии муаллифонаи таълимӣ бо истифодаи технологияҳои сайёру мултимедӣ эҷод мекунад	Ҷаъолияти мустақилонаи омӯзандагон
Методи лоиҳаҳо	Донишҷӯён лоиҳаҳоеро коркард менамоянд, омӯзгор кори донишҷӯёнро ҳамоҳанг месозад	Ҷаъолияти мустақилонаи омӯзандагон
Методи назорат	Рефлексия аз ҷониби омӯзгор ва омӯзандагон	Кори мустақилонаи омӯзандагон, ҷаъолияти омӯзгор

Қисмати «Алгоритм ва силсилаи вазифаю супоришҳо оид ба омӯзиши забони англисӣ бо истифода аз технологияи сайёру мултимедӣ» назму тартиб ва силсилаи вазифаҳоеро доир ба таълими забонҳои хориҷӣ дар асоси технологияи сайёру мултимедӣ фаро мегирад. Ҳадафи фасли мазкур коркарди алгоритмҳо ва маҷмӯи супоришот доир ба омӯзиши забонҳои хориҷӣ дар асоси технологияи сайёру мултимедӣ мебошад.

Қисмати «Тавсифи умумии баргузорӣ аз таълими эксперименталӣ дар омӯзиши забони англисӣ бо истифода аз технологияҳои сайёру мултимедӣ»

ва нагичагирӣ аз он» ба масоили баргузори озмоишу таҷриба ва натоиҷи он бахшида шудааст. Ҳадафи таълими эксперименталӣ дар ташаккули салоҳияти коммуникативии донишҷӯёни факултетҳои «Таърих ва ҳуқуқ» ДДК ба номи А.Рӯдакӣ ва ДДОТ ба номи С.Айнӣ дар асоси технологияи сайёру мултимедӣ (блог-технология, зеркастҳои сайёр, луғатҳои сайёр) ва маҷмӯи (корпуси) лингвистӣ муяссар гардид.

Дар таҳқиқот ду алгоритми рушди малакаҳои нутқии донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарӣ дар асоси блог-технологияҳо ва зеркастҳо қорқард ва пешниҳод гардид. Ҳамчунин, силсилаи супоришот дар ташаккули малакаҳои луғавӣ-грамматикии донишҷӯён дар асоси вожаҳои сайёр ва маҷмӯи қоидаҳои забонӣ пешниҳод карда шуд. Самаранокии истифодаи алгоритмҳо ва силсилаи супоришот, эътимоднокӣ ва шартҳои низоми методии таълими забонҳои хориҷӣ бо истифода аз технологияи сайёру мултимедӣ дар баргузори таълими эксперименталӣ тасдиқи худро ёфт.

Ҳадафи баргузори озмоиш дар ташаккули салоҳияти коммуникативии донишҷӯёни шӯъбаҳои «Таърих ва ҳуқуқ» дар ДДК ва ДДОТ дар заминаи технологияи сайёру мултимедӣ (блог-технология, зеркастҳои сайёр, луғатҳои сайёр ва маҷмӯи иттилооти лингвистӣ муяссар гардид.

Бояд қайд кард, ки ақсарияти донишҷӯёни ба озмоиш фарогири ДДК ба номи А.Рӯдакӣ ва ДДОТ ба номи С.Айнӣ дар марҳилаи аввал бо дониши сусти забони англисӣ фароғир буданд. Аз 180 нафар донишҷӯи ба озмоиш фароғирфташуда аз рӯи супоришот баҳри ташаккули малакаҳои луғавӣ-сарфунаҳвӣ дар асоси вожаҳои сайёр ва маҷмӯи қавоиди лингвистӣ танҳо 14 нафар (9,4 %) дар сатҳи баланд арзёбӣ гардида тавонистанд (дараҷаи миёна -16,4 %, дараҷаи поён – 74,2 %).

Дар асоси маълумотҳои тавассути озмоиши муқарраркунанда ҳосилшуда, инчунин бо дарназардошти таҳлил ва ҳулосаи қори муассисаи таҳсилоти олии сифатан беҳ шудани мундариҷа ва усулҳои таълиму тарбияи донишҷӯён дар машғулиятҳои забони англисӣ таъмин гардид. Мо бештар дар ду самт ҷустуҷӯи роҳҳои такмили мундариҷаи таълимро муваффақ шудем: яқум, мурағтабсозии мундариҷаи таълими забони англисӣ бо дарназардошти дурнамо, ки асосан дар сатҳи амиқ ба амал ҷорӣ карда мешавад; дувум, таҷдиди назар, равшаниандозӣ, ислоҳи мундариҷаи таълим дар маҷмӯъ ва унсурҳои ҷудоғонаи он дар ҷаҳорҷӯбаи китобҳои дарсӣ ба амал оварда шуд. Донишҷӯён асосан бо сабаби ноқомии мундариҷа ва методикаи таълим дараҷаи зарурии дониш, қобилият ва малакаҳои хини омӯзиши забони англисӣ ба даст оварда наметавонанд.

Ошқор гардид, ки норасоҳои номбурда ду сабаби асосиро дар ҷараёни қори таҳқиқотии мо ба вучуд овард:

1. Бо таҷрибаи фаъолияти муассисаи таҳсилоти олии, ки дар он беш аз ҳама усулҳои анағнавай истифода мешавад ва қор оид ба рушди нутқи шиғоҳӣ ва ҳатгӣ бо азёдкунии зоҳирии ахбор ва муқоламаҳо иваз карда ме-гардад;

2.Таваччуҳи беш ва зиёд ба шаклҳои механикии омӯзиш бар зарари унсурҳои эҷодӣ ва ҷустуҷӯӣ. Хониш ҳамчун васила, на ҳадафи таълим пазируфта мешавад. Бинобар ин донишҷӯён асосан техникаи хонишро меомӯзанд, на дарёфти иттилоӣ маъноии матнро.

Баҳри муваффақшавӣ ба ҳадафи гузошташуда дар таълими эксперименталӣ чунин вазифаҳо ҳалли худро ёфтанд:

-рушди маҳорати хониш ва нутқи хаттии донишҷӯён дар асоси блог-технология;

-рушди маҳорати истимом ба гуфтори донишҷӯён дар асоси зеркастҳои сайёр;

-ташаққули малакаҳои луғавӣ-сарфунаҳвии донишҷӯён дар асоси технологияи сайёру мултимедӣ ва маҷмӯи қавоиди лексикӣ ва грамматикӣ донишҷӯён дар асоси технологияи сайёру мултимедӣ ва маҷмӯи донишҳои лингвистӣ.

Иштирокчиёни эксперимент. Таълими экспериментӣ давоми ду нимсолаи курси якум (4 кредит дар нимсолаи аввал ва 4 кредит дар нимсолаи дуввум) дар соли таҳсили 2018-2019 дар факултаи таърих ва ҳуқуқи ДДК ба номи А. Рӯдакӣ ва факултаи таърих ва ҳуқуқи ДДОТ ба номи С.Айни ташкил ва гузаронида шуд. Ҳамагӣ 180 донишҷӯ (шаш гурӯҳи академӣ), инчунин 12 муаллими забони англисӣ ширкат варзид.

Дарачаи азхудкунии забони англисӣ мутобиқи сатҳу дараҷаи В1 – сатҳу дараҷаи оstonавӣ (ибтидоӣ) (Threshold level) аз рӯи речаю ҷадвали умумиаврупоии азхудкунии забони англисӣ (Common European Framework of Reference: Language, Testing and Assessment, 2001) гузаронида шуд.

Дар ҷараёни таълими эксперименталӣ 2 намуди назорат истифода бурда шуд.

1.Тавассути омӯзгор зимни таълими эксперименталӣ барои назорати иштироки ҳамаи донишҷӯён дар фаъолияти лоиҳавӣ ва истифодаи луғатҳои сайёр ва маҷмӯаи (корпуси) малкаҳои луғавӣ-сарфунаҳвии нутқи донишҷӯён, ҳамчунин баъди таълими эксперименталӣ он дар шакли муҳокимаи умумӣ истифода гашт.

2.Навъи дувуми назорат дар гузаронидани китъаҳои тасдиқӣ ва назоратӣ фаро гирифта шуд. Технологияи сайёру мултимедӣ дар машғулиятҳои аудиторӣ ва берун аз он доир гардид. Эксперимент (озмоиш) дар 3 марҳила ташкил ва гузаронида шуд: муқарраркунанда (тасдиқӣ), ташаққулдиҳанда ва назоратӣ (ҷамъбасти).

Дар марҳилаи муқарраркунандаи озмоиш, ки иштирокчиёни гурӯҳҳои эксперименталӣ (90 донишҷӯ) ва санҷишӣ (90 донишҷӯ) пурсишҳо (тест)-ро барои муайян кардани дараҷаи азхудкунии забони англисӣ иҷро намуданд. Пурсиш (тест) супоришотро дар самти кулли намудҳои фаъолияти нутқ кардан фаро гирифт, ҳамчунин он баҳри ташаққули малакаҳои сарфунаҳвии нутқи донишҷӯён низ баргузор шуд. Натиҷаҳои пурсиш (тест)

дар кафедраи забонҳои хоричӣ (забони англисӣ) бо истифодаи барномаи Excel рамзӣ ва коркард карда шуд. Натиҷаҳои пурсиш (тест) дар речаҳо ҷадвали ҷорбалла рамзӣ арзёбӣ шуд. Барои арзёбии муҳимияти натиҷаҳои дастрасшуда меъёри «Студент» истифода карда шуд (ниг. ба ҷадвали 3) .

Ҷадвали 3.

Натиҷаҳои муқоисавии маълумотҳои китъаи тасдиқии гурӯҳҳои назоратӣ ва эксперименталӣ

Гурӯҳ	Табдоди шитироқчиён	t-меъёри Студент	^-арзиш
Гурӯҳи санҷишӣ	90	12,43	<0,05
Гурӯҳи эксперименталӣ	90	12,07	<0,05

Натиҷаҳои китъаи тасдиқӣ аз он шаҳодат медиҳад, ки то таълими эксперименталӣ донишҷӯёни 2 гурӯҳ (назоратӣ ($t=12,43$) ва эксперименталӣ ($t=12,07$)) дараҷаи сатҳи баробари азҳудкунии забони англисиро нишон доданд.

Дар марҳилаи ташаккулдиҳандаи эксперимент донишҷӯёни гурӯҳи эксперименталӣ (90 нафар) ва гурӯҳи назоратӣ (90 нафар) тибқи китоби дарсии нашри Федератсияи Россия (Н.А.Бонк, Г.А.Котий, Н.А.Лукьянова. Учебник английского языка. Ч.1. -М., 2014.-638 с.) ба омӯзиш фаро гирифта шуданд.

Таълим дар гурӯҳи эксперименталӣ мувофиқи 2 алгоритми пешбинишуда баргузор шуд, ки аз 3 марҳила ва 5 қадам иборат буд (блог-технология) ва 8 қадам (зеркастҳои сайёр), ҳамчунин бо истифодаи силсилаи вазифаҳои супоришҳо ба ташаккули малакаҳои сарфунҷӯи нутқи донишҷӯён, ки дар бахши 2.2. коркард ва тавсифи гаштаанд, роҳандозӣ гардид.

Донишҷӯёни гурӯҳи эксперименталӣ дар машғулиятҳои аудиторӣ ва берун аз он ба фаъолияти лоиҳавӣ дар асоси блог-технология ва зеркастҳои сайёр машғул буданд, ҳамчунин луғатҳои сайёр ва маҷмӯаи донишҳои лингвистӣ бо мақсади ташаккули салоҳияти коммуникативӣ истифода шуданд.

Мувофиқи нақшаи таълим донишҷӯён моҳе 4 машғулият (1 машғулият ҳар ҳафта (4 соати таълимӣ)) доштанд. Дар муддати силсилаи донишҷӯён 6 мавзӯро аз худ карданд. Дар доираи ҳар як мавзӯи омӯхташуда онҳо мебоист як лоиҳаро бо истифодаи блог-технология ва зеркастҳои сайёр иҷро мекарданд. Дар вақти омӯзиши маводи луғавӣ-сарфунҷӯи онҳо ба таври мурағаб вожаҳои сайёр ва маҷмӯи донишҳои лингвистӣ истифода карданд.

Дар марҳилаи назоратии эксперимент донишҷӯёни гурӯҳҳои эксперименталӣ ва санҷишӣ бояд пурсиш (тест)-ро дар сатҳи ҳуби азҳудкунии забони англисӣ иҷро мекарданд. Натиҷаҳои муқоисавии маълумотҳои китъаи назоратӣ дар ҷадвали 4 нишон дода шудаанд.

Чадвали 4.

Натиҷаҳои муқоисаи маълумотҳои қитъаи назоратӣ дар гурӯҳҳои назоратӣ ва эксперименталӣ

Гурӯҳ	Тоъдоди иштирокчиён	t-меъёри «Студент»	^p-арзиш
Гурӯҳи санҷишӣ	90	15,88	<0,05
Гурӯҳи эксперименталӣ	90	20,06	<0,05

Натиҷаҳои дар чадвали 4 пешкашшуда аз он шаҳодат медиҳанд, ки донишҷӯёни ҳарду гурӯҳ (санҷишӣ ($t= 15,88$) зими $p < 0,05$ ва эксперименталӣ ($t=20,06$) зими $p < 0,05$) дар давраи иштирок дар эксперимент дараҷаи азҳудкунии забони англисиро беҳтар кардаанд. Бо мақсади ошкорнамони тафовутҳо байни гурӯҳҳои санҷишӣ ва эксперименталӣ пурсиш (тест)-и ҷуфтӣ гузаронида шуд. Натиҷаҳо аз он шаҳодат медиҳанд, ки тафовутҳо байни гурӯҳҳои эксперименталӣ ва санҷишӣ аз ҷиҳати омори муҳим мебошанд ($t=15,36$) зими $p < 0,05$ (ниг. ба чадвали 5, расми 2).

Чадвали 5.

Натиҷаҳои таҳлили маълумотҳои қитъаи назоратӣ

Гурӯҳ	Тоъдоди иштирокчиён	t-меъёри «Студент»	^p-арзиш
ГС vs ГЭ	44	15,36	$p < 0,05$

Расми 2.

Натиҷаҳои қитъаҳои тасдиқӣ ва назоратӣ

Гурӯҳи санҷишӣ Гурӯҳи эксперименталӣ

Тавре аз чадвалҳои 4 ва 5 дида мешавад, сатҳи иҷрои супоришҳо аз ҷониби донишҷӯёни гурӯҳҳои эксперименталӣ аз сатҳи гурӯҳҳои санҷишӣ ба маротиба болост, ки ин самаранокии методикаи коркарднамудаи моро доир ба омӯзиши забони англисӣ тасдиқ мекунад. Фоизи иҷрои супоришҳо ба ҳисоби миёна аз рӯи ҳама супоришҳо дар гурӯҳи эксперименталӣ нисбат ба гурӯҳи санҷишӣ баланд аст. Микдори донишҷӯёне ки супоришҳоро иҷро накардаанд, дар

гурӯҳи санҷиш ба ҳисоби миёна бештар аз 40,0 %-ро ташкил медиҳад, дар ҳоле ки дар гурӯҳҳои эксперименталӣ ин фоиз ба 5,0 % баробар мебошад.

Ин бори дигар фарзияи моро оид ба баланд бардоштани самарабахшии омӯзиши забони англисӣ бо қорбасти усулҳои ғайрӣ ва технологияҳои мултимедӣ *бо истифодаи блог-технология ва зеркастҳои сайёр* тасдиқ мекунад.

Ҳамин тариқ, собит гардид, ки фарзияи таҳқиқот вобаста ба эҳтимолияти таълими забони англисӣ барои донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарӣ бо истифода аз технологияҳои сайёру мултимедӣ муваффақона иҷро гардида, дар асоси чунин низоми методии қорқард ва воридшуда таъбиқ карда шуд:

-фехристу номгӯи маҳоратҳои нутқӣ ва малақаҳои забонии дар заминаи истифодаи технологияҳои сайёру мултимедӣ;

-омодагии шароитҳои психологӣ-педагогӣ дар самти иҷрои муваффақонаи таълими забони англисӣ барои донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарӣ дар асоси технологияҳои сайёру мултимедӣ;

а) вусъати вачҳи донишҷӯён нисбати истифодаи технологияҳои сайёру мултимедӣ ба сифати васоити ёрирасони таълимсамаранок шудани;

б) самаранокии тайёрию омодагии омӯзгорон ба пешбурди таълим бо истифода аз технологияҳои сайёру мултимедӣ;

в) ташаққули ТИК-салоҳиятмандии донишҷӯён;

г) вусъати ТИК-салоҳиятмандии омӯзгори забони англисӣ;

д) роҳандозии ташкили таълими забони англисӣ дар заминаи равияи шахсиятӣ-ғайрӣтаълимӣ:

- муваффақ шудан ба ташкили таълим дар 3 марҳила: омодагӣ, протсессуалӣ ва арзёбӣ;

- фарогирии 5 қадам (блог-технология) ва 8 қадам (зеркастҳои сайёр);

- истифодаи силсилаи вазифаю супоришҳо дар ташаққули малақаҳои забондонӣ ва гуфтори донишҷӯён.

Таҳлили натиҷаҳои таълими эксперименталӣ аз он гувоҳӣ медиҳад, ки донишҷӯёни гурӯҳҳои эксперименталӣ ба шарофати методикаи пешниҳодшуда доир ба фанни «Забони англисӣ» сатҳи қиёсан хеле баланд нишон доданд. Нишондодҳои сифатӣ ва миқдорӣ натиҷаҳои озмоиши таълимӣ аз он шаҳодат медиҳад, ки методикаи пешниҳод кардаи мо ҷиҳати тақвими ва ташаққули ғайрӣнокии нутқи донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарӣ аз забони англисӣ бо истифода аз технологияҳои сайёру мултимедӣ роҳи васеъ мекушояд.

Дар хотимаи рисола натиҷаҳои пажӯҳиш, дастовардҳои таълими таҷрибавӣ-озмоишӣ ҷамъбаст шуда, тавсияҳои амалӣ пешниҳод гардидаанд. Маълумотҳои назариявӣ ва озмоишӣ таҳқиқот имкон медиҳад, ки **хулосаҳои зерин** бароварда шаванд:

1.Ошқор карда шуд, ки қори мақсаднок оид ба методикаи таълими забони англисӣ бо истифода аз технологияи мултимедӣ дар асоси амсилаи таҳиякардаи муаллиф бо таъбиқи шароитҳои педагогӣ номбаршуда бештар дараҷаҳои баланд ва миёнаи ташаққулёбии маҳорати мавриди таҳқиқотро дар муаллимо-

ни ояндаи фанҳои таъриху ҳуқуқ таъмин месозад. [1-М, 2-М, 3-М, 4-М, 7-М, 9-М, 10-М].

2. Муқаррар карда шуд, ки маҳорати муоширати касбии омӯзгорони ояндаи фанҳои таърих ва ҳуқуқ дар таълими забони англисӣ бо истифода аз *технологияи мултимедӣ* рӯкни зарурии салоҳиятмандии касбии онҳо мебошад. Онро мо ҳамчун маҷмӯи дониш, маҳорат ва малакаи фарҳангӣ, лаёқати донишҷӯ дар таҷдид ва истифодаи ҳамешагии донишҳои ҳосилшуда дар фаъолияти касбӣ тавсиф кардем. [1-М, 2-М, 4-М, 5-М, 7-М, 9-М, 12-М].

3. Исроот гардид, ки таҳлили назариявӣ ва эмпирикии ҷорӣ намудани *технологияи мултимедӣ* дар машғулиятҳои забони англисӣ дар ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ имкон фароҳам овард, ки мафҳуми технологияҳои иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ хангоми таълими забони англисӣ муайян карда шавад. Хусусиятҳои раванди таълим бо истифодаи *технологияҳои мултимедӣ* дар машғулиятҳои забони англисӣ барои донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарӣ дар асоси технологияҳои сайёру мултмедӣ баррасӣ карда шуд. [1-М, 2-М, 3-М, 5-М, 6-М, 8-М, 11-М, 12-М].

4. Истифодаи *технологияи мултимедӣ* дар машғулиятҳои забони англисӣ ба фаъолнокии тафаккури донишҷӯён, рушди қобилияти зеҳнӣ маърифатӣ ва мустақилшавии онҳо, ташаккули малакаҳои истифодаи донишҳои гирифта дар раванди таълими умумии назариявӣ ва касбӣ мусоидат мекунад. [1-М, 2-М, 3-М, 4-М, 6-М, 8-М].

5. Амсилаи истифодаи *технологияҳои мултимедӣ* дар таълими забони англисӣ барои донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ таҳия карда шуд, ки заминаҳои эҷодӣ: ҳадафҳо, принсипҳо, шаклҳо, усулҳо, давраҳои асосӣ (муқарраркунанда, ташаккулдиҳанда ва ҷамъбаस्तкунанда); нағича (дараҷаҳои ташаккулёбии муошират: эҷодӣ, маҳсулноқ, каммаҳсул), ҷузъҳои муҳити иттилоотӣ, мундариҷаи фаъолияти омӯзгор ва донишҷӯён, воситаҳои дидактикӣ ва ташкилии таъмини ин фаъолиятро дар бар мегирад. [2-М, 3-М, 4-М, 5-М, 7-М, 11-М].

6. Дар раванди таҳқиқот шароити ташкилию педагогии истифодаи *технологияҳои мултимедӣ* дар машғулиятҳои забони англисӣ барои донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ муайян, асоснок ва тариқи озмоиш санҷида шуд. [1-М, 2-М, 5-М, 8-М, 9-М, 10-М, 11-М].

7. Дар асоси қорҳои ба анҷом расида нишондиҳандаҳо муайян гардид. Таҳлили он имкон медиҳад сифати таълим дар заминаи истифодаи *технологияҳои мултимедӣ* дар таълими забони англисӣ барои донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ арзёбӣ гардад. Нишондиҳандаҳо ҳамчун арзёбии сифати дониш ва малакаи донишҷӯён дар нағичаи бахшҳои ҷорӣ дар шакли тестҳо, таҳлили сатҳи ташаккули фарҳангӣ иттилоотӣ ба даст оварда шуданд. [1-М, 2-М, 3-М, 4-М, 5-М, 7-М, 11-М, 12-М].

8. Дар ҷараёни таълими таҷрибавӣ самаранокии амсилаи таҳияшудаи *технологияи мултимедӣ* дар таълими забони англисӣ барои донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ тасдиқ карда шуд, ки он дар зуҳури динамикаи мусбии нишондиҳандаҳои омӯзиши рушди шахсии донишҷӯёни гуруҳи эксперименталӣ пурра намоён гардид. [1-М, 2-М, 4-М, 6-М, 8-М, 9-М, 11-М].

9. Истифодаи *технологияи мултимедӣ* дар таълими забони англисӣ барои донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ ба он оварда мерасонад, ки раванди таълим сифатан нав ва беҳтар гардад ва он омодагии донишҷӯёнро ба талаботи муносири ҷомеа комилан таъмин менамояд. [1-М, 2-М, 3-М, 5-М, 6-М, 8-М, 9-М, 11-М].

Тавсияҳо ҷиҳати истифодаи натиҷаҳои амалии таҳқиқот.

Натиҷаҳои аз раванди корҳои озмишӣ ба даст омада имконият медиҳанд, ки як қатор **тавсияҳои илмӣ-методӣ ва илмӣ-амалӣ** пешниҳод гарданед:

1. Таҳқиқи диссертатсионӣ барои баланд бардоштани самаранокии татбиқи *технологияи мултимедӣ* дар таълими забони англисӣ ба донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ ва иштироки фаъоли омӯзгорону донишҷӯён мусоидат карда метавонад.

2. Натиҷаҳои таҳқиқи диссертатсионӣ дар раванди таълими забони англисӣ барои донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ метавонад салоҳияти иртиботии омӯзгорони забони англисиро тақмил диҳад.

3. Ҷорӣ ва истифодаи технологияҳои гуногуни педагогӣ дар таълими забони англисӣ ба донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ на танҳо афзалнок, балки самарабахш низ аст ва метавонад ҳамчун асос барои ташкили раванди таълим дар муассисаҳои таълимии Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсия карда шавад.

4. Аз натиҷаҳои таҳқиқ тамоми омӯзгорони фанни забони англисӣ дар раванди таълими он барои донишҷӯёни равияҳои ғайриихтисосии «Забони хориҷӣ» истифода бурда метавонанд.

5. Дар асоси нуктаҳои алоҳидаи таҳқиқот ва натиҷаҳои он курсҳои махсусро дар назди “Марказҳои омӯзиши забонҳо” ва зимни гузаронидани курсҳои махсус барои омӯзгорони фанни забони англисӣ дар Донишқадаи ҷумҳуриявии тақмили ихтисос ва бозомӯзии кормандони соҳаи маориф ва филиалҳои он қаламрави ҷумҳурий ташкил ва ба роҳ мондан мумкин аст.

6. Аз натиҷаҳои таҳқиқ ҳамчунин метавонанд омӯзгорони Муассисаҳои давлатии таҳсилоти миёнаи касбӣ (қоллеҷҳо) зимни таълими забони англисӣ ва умуман дигар забонҳои хориҷӣ ҳам истифода бурда метавонанд.

7. Нагиҷаҳои таҳқиқ ҳамчунин метавонанд зимни таҳия ва тартиб додани китобҳои дарсӣ, васоити таълимӣ ва методӣ, дастуру раҳнамоҳо барои омӯзиши забони англисӣ истифода гарданд.

Ҳамин тариқ, аз натоиҷи умумии таҳқиқот ба чунин хулоса омадем, ки фарзияи рисолаи таҳқиқотӣ тасдиқи худро ёфт ва қулли вазифаҳои ба пеш гузошта ҳал гардид. Корҳои таҷрибавӣ дурнамои минбаъдaro нишон доданд.

Таҳқиқоти анҷомёфта, бешубҳа, омӯзиши комили проблемаи таҳқиқот нест. Таҳқиқоти минбаъда оид ба методикаи таълими забони англисӣ бо истифода аз технологияҳои мултимедӣ барои донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ қорқард ва фароҳам овардани шароитҳои психологӣ ва педагогӣ, татбиқи технологияҳои инноватсиониро ба миён мегузорад, ки он дар тақмили таълими забонҳои хориҷӣ дар муассисаҳои таълимии Ҷумҳурии Тоҷикистон роҳи васеъ мекушояд.

**Мундариҷаи асосӣ ва натиҷаҳои тадқиқоти диссертатсионӣ
дар интишороти мазкур ба таъб расидаанд:**

**Мақолаҳои илмие, ки дар нашрияхои тақризӣ бонуфузи тавсияшудаи
ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таъб расидаанд:**

- [1-М] Шарипов Х.А. Муҳимияти таълими забонҳои хориҷӣ тавассути технологияҳои сайёру мултимедӣ / Х.А.Шарипов [Матн] // Паёми ДМТ (ISSN 2074 -1847), 2019, №5. Қисми II - С.299-303.
- [2-М] Шарипов Х.А. Визагиҳои дидактикӣ ва вазифаҳои методи технологияи мултимедӣ ва сайёри таълими забонҳои хориҷӣ. / Х.А.Шарипов [Матн] // Паёми ДМТ (ISSN 2074 -1847), 2019, №6. -С.298 -302.
- [3-М] Шарипов Х.А. Моҳият ва муҳтавои таъйиноти супоришҳо барои омӯзиши забони англисӣ бо технологияи сайёру мултимедӣ / Х.А.Шарипов [Матн] // Паёми ДДОТ ба номи С.Айнӣ (ISSN 2219-5408), 2020, №1. -С.96-101.
- [4-М] Шарипов Х.А. Амсилаҳои омӯзиши сайёру мултимедии забонҳои хориҷӣ. / Х.А.Шарипов [Матн] // Паёми ДДОТ ба номи С.Айнӣ (ISSN 2219-5408), 2020, №2. - С.104-109.
- [5-М] Шарипов Х.А. Хусусияти нигориши калимаҳои мураккаб ва таркибии забони англисӣ дар фарҳанги англисӣ-тоҷикӣ / Х.А.Шарипов [Матн] // Паёми ДМТ (ISSN 2413-516X), 2020, № 2. - С.117-122.
- [6-М] Шарипов Х.А. Забонҳои хориҷӣ ва технологияи иттилоотӣ-иртиботӣ. / Х.А.Шарипов [Матн] //Паёми ДМТ (ISSN 2074 -1847), 2020, №1.- С.274-278.

Мақолаҳои илмие, ки дар дигар маҷаллаву нашрияхо ба таъб расидаанд:

- [7-М] Шарипов Х.А. Моҳият ва муҳтавои ҷумлаҳои содда дар грамматикаи забонҳои адабии ҳозираи тоҷикӣ ва англисӣ. / Х.А. Шарипов [Матн] // Маҷмуи мақолаҳо (аз кафедраи забонҳои хориҷӣ) ДДК ба номи Рӯдакӣ, 2020. - С. 63-74.
- [8-М] Шарипов Х.А. Хусусиятҳои истифодаи технологияи иттилоотӣ-иртиботӣ дар дарси забонҳои хориҷӣ. / Х.А.Шарипов [Матн] // ДДОТ ба номи С.Айнӣ, конференсияи илмӣ-амалии Ҷумҳуриявӣ, бахшида ба 80-солагии таъсисёбии факултети забонҳои хориҷӣ ва амалигардонии “барномаи давлатии омӯзиш ва тақмили забонҳои русӣ ва англисӣ барои солҳои 2015-2020” (Масъалаҳои мубрами методикаи таълими забонҳои хориҷӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ), 2020. - С.117-119.
- [9-М] Шарипов Х.А. Усули нави омӯзиши забони англисӣ бо воситаи мултимедия. / Х.А.Шарипов [Матн] // ДДЗТ, конференсияи байналмилалии илмӣ-амалӣ (Масъалаҳои мубрами тарҷума ва забоншиносӣ дар замони муосир), 2019. - С.335-339.

Китоб ва монографияҳо:

- [10-М] Шарипов Х.А. Лугатномаи китоби дарсии забони англисӣ (Н.А.Бонк, Г.А. Котий, Н.А. Лукьянова)” (Д.:“Мағбааи ДДОТ ба номи С.Айни”, 2016). – С.130.
- [11-М] Шарипов Х.А. Забонҳои хориҷӣ ва технологияҳои иттилоотӣ-иртиботӣ (дастури таълимӣ-методӣ) / Х.А.Шарипов [Мағн] // Душанбе: “Мағбааи ДДОТ ба номи С.Айни”, 2017). – С.32.
- [12-М] Шарипов Х.А. Назарияи таълими забони англисӣ дар асоси технологияи сайёру мултимедӣ (дастури илмӣ-таълимӣ)/ Х.А.Шарипов [Мағн] // -Душанбе: «ЭР-граф», 2019. – С.100.

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН

**ТАДЖИКСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ САДРИДДИНА АЙНИ**

На правах рукописи

УДК:372. 8:802.0

ББК: 74.261. 7АНГ

Ш-32

ШАРИПОВ ХУРШЕД АЛИХОНОВИЧ

**МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ
С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ
ТЕХНОЛОГИЙ СТУДЕНТОВ ГУМАНИТАРНЫХ
СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ВУЗА
(Направление «История и право»)**

Автореферат

диссертации на соискание ученой степени
кандидата педагогических наук

Специальность: 13.00.02-Теория и методика обучения и воспитания
(иностранные языки) (педагогические науки)

Душанбе -2020

Диссертация выполнена на кафедре иностранных языков Кулябского государственного университета имени А. Рудаки

Научный руководитель: Джумахон Алими доктор филологических наук, профессор, заведующий кафедрой таджикского языка с методикой преподавания Кулябского государственного университета имени А. Рудаки (КГУ)

Официальные оппоненты: Негматов Садуллоджон Эргашевич доктор педагогических наук, профессор кафедры общего языкознания и сравнительной типологии Таджикского национального университета (ТНУ)

Эмомов Исматулло Боронович кандидат педагогических наук, доцент, заведующий кафедрой иностранных языков Института предпринимательства и сервиса Таджикистана (ИПС)

Ведущая организация: Дангаринский государственный университет

Защита состоится «19» декабря 2020 г. в 10⁰⁰ часов на заседании диссертационного совета 6D. КОА–001 по защите диссертаций на соискание ученой степени кандидата наук, на соискание ученой степени доктора наук при Таджикском государственном педагогическом университете имени С.Айни (Республика Таджикистан, 734003, г. Душанбе, проспект Рудаки, 121).

С диссертацией можно ознакомиться в научной библиотеке Таджикского государственного педагогического университета имени С.Айни и на сайте <http://www.tgpu.tj>

Автореферат разослан «___» ноября 2020 года

Ученый секретарь диссертационного совета
кандидат педагогических наук

М.С. Дадобоева

ВВЕДЕНИЕ

Актуальность темы диссертационного исследования. Последние десятилетия XX и начало XXI века ознаменовались значительными изменениями в сфере образования в Республике Таджикистан. Как и все страны СНГ, Таджикистан успешно интегрировался в глобальный образовательный процесс. За этот период произошли существенные изменения в нормативно-правовой базе и нововведения, регулирующие отношения в сфере образования, в том числе: Постановление Правительства Республики Таджикистан «Об утверждении Государственной программы совершенствования и изучения русского и английского языков в Республике Таджикистан на период до 2020 года», Закон Республики Таджикистан «Об образовании», Государственные образовательные стандарты высшего образования» (1996), «Национальная стратегия развития высшего образования в Республике Таджикистан на 2007-2015 годы», Государственная программа развития и внедрения информационно-коммуникационных технологий в Республике Таджикистан (3 декабря 2004 года, № 468), Национальная стратегия развития образования Республики Таджикистан до 2020 года и т.п. Учеными и специалистами высших учебных заведений, сотрудниками общеобразовательных учреждений республики разработаны и теоретически обоснованы новые подходы в методике изучения иностранных языков, в том числе английского, ориентированных на совершенствование фундаментального и теоретико-методического обучения и применение современных информационных технологий в учебном процессе в средней и высшей школе. Модернизация системы современного отечественного образования характеризуется стремительным развитием информационных и коммуникационных технологий.

Информатизация образования рассматривается как целенаправленный процесс обеспечения сферы образования методологией, технологиями, творческим опытом и более эффективным использованием научных, педагогических и образовательных аспектов, эффективно влияющих на внедрение информационно-коммуникационных технологий (ИКТ). Проведен целый ряд фундаментальных исследований по использованию ИКТ в учебном процессе (И.Б. Роберт, С.В. Панукова, А.А. Кузнецова, Е.С. Полат, А.Л. Андреев, А.Ю. Кравцова и др.). Большинство высших учебных заведений Таджикистана готовятся к организации учебного процесса с использованием электронного обучения и дистанционных образовательных технологий по всем формам обучения (очной, заочной, дистанционной) на электронных платформах E-learning и MOODLE. Существенные изменения в модернизации и информатизации образования окажут влияние на более глубокое изучение языка и культуры в целом. За последнее время опубликован ряд монографий и диссертационных исследований российских ученых, посвященных использованию современных мультимедийных, и информационных и коммуникационных технологий (ИКТ) в образовании, в частности: М.Г. Евдокимовой, М.Н. Евстигнеева, Е.С. Полата, А.В. Хуторского и других.

О значимости методики преподавания языковых аспектов в учебном процессе на основе инновационно-коммуникативных технологий Web 1.0 и Web 2.0 и огромном интересе к рассматриваемой проблеме свидетельствуют научные публикации и целый ряд диссертационных и монографических исследований. К последним разработкам в области обучения иностранным языкам относятся мобильные и мультимедийные технологии в системе педагогического образования. Их использование открывает новые возможности в организации учебного процесса: применение мобильных приложений и использование в процессе обучения языку компьютерных и Интернет-технологий предоставляют студентам доступ к учебным и информационным материалам, а также способствуют налаживанию контактов между участниками (студентами и преподавателями) для развития коммуникативных навыков на уроках иностранного языка.

В «Государственной программе совершенствования преподавания и изучения русского и английского языков в Республике Таджикистан на 2015-2020 годы» говорится: «Логистика: Поддержка развития материально-технической базы образовательных учреждений – одно из основных условий реальной и успешной реализации образовательного процесса» [19, с.36]. Практически в большинстве учебных заведений есть достаточная материально-техническая база (компьютеры, лингафонные кабинеты, электронные библиотеки). В отличие от заявленной интеграции современных информационно-коммуникационных технологий в процессе обучения и при реализации практической цели обучения английскому языку в системе высшего образования существует несоответствие между обеспечением информационно-коммуникационных технологий, применяемых при обучении иностранного языка, и отсутствием рациональных методов обучения.

В Таджикистане все большее внимание уделяется проблеме информатизации образования, как одной из наиболее важных стратегических проблем развития цивилизации. За годы государственной независимости в стране были приняты ряд концепций, стратегий, государственных программ и законов, реализующих стратегическую цель государственной политики в области образования. В «Государственной программе компьютеризации средних учебных заведений Республики Таджикистан на 2011-2015 годы» определены следующие основные направления и задачи внедрения информационно-коммуникационных технологий в сфере образования: обеспечение учебных заведений компьютерным и телекоммуникационным оборудованием; проведение научно-методической работы по внедрению новых компьютерных технологий в учебный процесс; обучение и переподготовка сотрудников общеобразовательных учреждений по использованию и внедрению новых информационно-коммуникационных технологий; подключение общеобразовательных учреждений к сети Интернет и на этой основе доступ к единому образовательному пространству; создание единой системы управления общеобразовательной информацией; обеспечение интересов личности, государства и общества в

процессе внедрения новых компьютерных и телекоммуникационных технологий в образовательных учреждениях [21, с.4].

Основатель мира и национального единства — Лидер нации, Президент Республики Таджикистан Эмомали Рахмон в своем Послании Маджлиси Оли республики отметил существенные изменения, происходящие в современном обществе. Говоря об обучении и воспитании подрастающего поколения, Президент страны подчеркнул, что они должны получать образование в школах, оснащенных современным учебным оборудованием, в том числе компьютерами.

Степень разработанности темы. Проблеме изучения английского языка с использованием современных мобильных и мультимедийных технологий посвящено достаточное количество научно-исследовательских работ. Анализ научной литературы и исследований показал, что в центре их внимания находятся следующие вопросы: теоретические основы мобильного обучения иностранным языкам (М.Н. Евстигнеев, Е.С. Полат, П.В. Сысоев и др.); использование современных информационно-коммуникационных технологий в обучении иностранным языкам: блог-технологии (О.В. Боршева, И.К. Забродина, А.В. Филатова и др.); вики-технологии (Е.Д. Кошляева, Ю.Ю. Маркова; П.В. Сысоев и др.); лингвистический корпус (А.А. Кокорева); мобильные и мультимедийные технологии (Л.Н. Чуксина); теоретические основы использования ИКТ в образовании (А.А. Андреев, В.И. Солдаткин); теоретические основы использования ИКТ в образовании (В.И. Байденко, Л.К. Райцкая, П.В. Сысоев и др.); разработка методической базы использования мобильных устройств в обучении (С.В. Титова). Отечественные ученые и исследователи С.С. Авганов, Х.М. Ахмедов, Ф.С. Комилов, К.Б. Кадыров, Д.С. Шаропов, Б.Ф. Раджабов, Х.Г. Сайфуллоев, Б.Ш. Шодмонов, Н.Н. Шоев, Х.Ю. Джураева, А.Р. Додьхудо-ев, Б. Карабаев, С.С. Косимов, Н.Н. Мавлонназаров, А.Р. Мирзоев, С.Х. Мирзоев, М. Муллоджонов, И.И. Олимов, З.Ф. Рахмонов и другие исследуют теоретические и практические проблемы внедрения ИКТ в образовательный процесс. Научные публикации исследователей Ф.С. Комилова и З.Ф. Рахмонова «Информационные технологии в высшем образовании Республики Таджикистан», А.Р. Мирзоева «Дидактические основы подготовки студентов вузов Таджикистана к использованию информационно-коммуникационных технологий», Х. Джураева «Средства внедрения дидактических методов в компьютерное обучение в школах Таджикистана» – занимают особое место в решении поставленных вопросов.

В Таджикистане в системе высшего образования происходят позитивные изменения. Известными учеными, исследователями и педагогами страны ведутся комплексные исследования по внедрению кредитной системы обучения (С.Н. Алиев, С.Я. Балхова, С.Г. Бандаев, М. Лутфуллоев, Л. Иmatoва, С. Шер-боев, Х.Х. Шоев, Б. Маджидова, Х. Рахимзода, Ф.К. Рахимов, Ш. Хабибов, Н.С. Салимов, Р. Мирзоев, Т.Х. Хусанова, Б.Х. Умарова, С.С. Джаматов, П. Джамшедов, М.Р. Юлдашева и др.).

Несмотря на множество научно-исследовательских работ, посвященных использованию ИКТ в изучении иностранных языков, следует отметить, что существует ряд еще не разработанных и недостаточно изученных проблем, в частности:

1. Нет определения мобильного обучения на основе использования мультимедийных технологий применительно к методике обучения английскому языку и культуре;

2. Не выявлены дидактические свойства, функции и методические цели мобильных и мультимедийных технологий применительно к методике обучения английскому языку;

3. Не установлена номенклатура речевых умений и языковых навыков студентов гуманитарных специальностей при обучении английскому языку на основе мобильных технологий;

4. Не определены психолого-педагогические условия обучения английскому языку с использованием мобильных и мультимедийных технологий.

Таким образом, на современном этапе проблема обучения студентов гуманитарных специальностей иностранному языку на основе мобильных и мультимедийных технологий не решена и требует специального исследования, что и обусловило актуальность данной работы и выбор темы исследования – «Методика обучения английскому языку с использованием мультимедийных технологий студентов гуманитарных специальностей педагогического вуза (направление «История и право»).

Методологическую и теоретическую основу исследования составляют философские, социально-психологические, культурологические, педагогические и лингводидактические основы, в которые входят базовые категории и понятия – «общение», «язык», «культура», «культура речи», «общение», «компетентность», «диалог», «диалог культур» и др.; концепция компетентностного подхода в обучении иностранному языку, коммуникативная методика в изучении иностранного языка, развитие идей гуманистической педагогики, теория моделирования профессиональной деятельности в учебном процессе, исследования в области формирования профессиональной компетентности будущих специалистов, развитие методов обучения иностранным языкам, использование современных образовательных технологий в учебном процессе.

Развитие информационно-коммуникационной грамотности личности в современных условиях совершенствуется под воздействием овладения повседневных знаний и умений, самообразовательного процесса и влияния информационных средств массовых коммуникаций. Внедрение новых информационно-коммуникационных технологий в обучении английскому языку, исследования проблемы языковой политики и развития языков в многоязычном Таджикистане, законодательные и нормативные документы определяют сущность образовательного процесса в высших учебных заведениях страны.

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ИССЛЕДОВАНИЯ

Цель исследования: теоретическо-экспериментальное обоснование эффективной методики обучения английскому языку на основе современных мультимедийных технологий.

Объект исследования: педагогический процесс обучения английскому языку студентов гуманитарных специальностей в вузах страны.

Предмет исследования: лингводидактические условия, обеспечивающие эффективность преподавания и изучения английского языка студентами гуманитарных специальностей вузов.

Гипотеза исследования: обучение студентов гуманитарных специальностей вузов английскому языку на базе мобильных и мультимедийных технологий будет эффективным, если:

1. Использовать мобильные и мультимедийные технологии в целях приобретения обучающимися разговорных и языковых навыков;

2. Создать психолого-педагогические условия студентам, обучающимся на гуманитарных специальностях высших профессиональных педагогических учебных заведений, для успешного изучения английского языка, в частности: а) поощрять студентов, использующих мобильные и мультимедийные технологии в учебном процессе; б) подготовить преподавателей, осуществляющих обучение английскому языку на основе мобильных и мультимедийных технологий; в) формировать способности студентов использовать информационные и коммуникационные технологии; г) формировать ИКТ-компетентность учителя английского языка.

3. В три этапа организовать обучение (подготовительный, процессуальный и оценочный), включающее в себя пять ступеней (блог-технология) и восемь этапов (мобильные подкасты) и с использованием цикла заданий, нацеленных на способствованию формированию языковых навыков речи студентов.

Подтверждение эффективности гипотезы требовало решение **следующих задач:**

1. Определить особенности изучения английского языка студентами гуманитарных специальностей, а также решить методические задачи по применению мультимедиа технологий.

2. Установить номенклатуру речевых умений и языковых навыков студентов -гуманитариев при изучении английского языка на основе мобильных и мультимедийных технологий;

3. Установить совокупность психолого-педагогических условий, содействующих продуктивному изучению английского языка студентами-гуманитариями с применением мобильных и мультимедийных технологий;

4. Подготовить методическую систему обучения английскому языку студентов –гуманитариев с применением мобильных и мультимедийных технологий;

5. Подготовить алгоритм формирования речевых навыков студентов-гуманитариев в высших школах на базе мобильных технологий (блог-технологии и подкасты) и цикла задач, нацеленных на содействие формированию языковых навыков речи обучающихся на базе мобильных и мультимедийных технологий;

6. Подготовить серию критериев по оценке продуктивности методики обучения английскому языку студентов-гуманитариев высших школ на базе мобильных и мультимедийных технологий экспериментальным порядком, описать его качественные и количественные итоги.

Методы исследования. Решение задач и проверка эффективности гипотезы осуществлены следующими методами исследования: анализ и обобщение итогов исследований; анализ философских и психолого-педагогических научных работ; анализ итогов теоретических и экспериментальных работ; моделирование педагогического процесса обучения иностранному языку на базе мобильных технологий; экспериментальное обучение (тесты, анкетирование, наблюдения, педагогические эксперименты, методы математической обработки итогов экспериментальных работ); описание и анализ качественных и количественных результатов эксперимента.

Область исследования. Содержание диссертационной работы отвечает следующим направлениям паспорта специальности 13.00.02 - «Теория и методика преподавания и обучения (иностранные языки: английский, немецкий)»:

– пункт 1. Развитие теории преподавания конкретных предметов на междисциплинарном уровне; инновационная и практическая деятельность преподавателей иностранного языка как один из источников развития теории и методики преподавания иностранного языка на разных образовательных этапах;

– пункт 2. Исследование развития и воспитательного потенциала иностранного языка в образовательном процессе;

– пункт 3. Исследовать содержание понятия «иностранный язык» на разных этапах обучения; содержание, методы и формы организации образования в условиях трансформации общества, глобализации мировых процессов и социально-политических и социально-культурных изменений;

– пункт 4. Развитие инновационных технологий обучения и форм организации обучения.

Этапы исследования. Исследование проводилось с 2013 по 2019 годы в три этапа:

На первом этапе исследования (2013-2014 гг.) сформулирована тема диссертационной работы, осмыслена исследовательская проблема, конкретизированы объект и предмет, определены цели и задачи, выдвинута гипотеза, установлены методология и методы работы, изучена методическая и педагогическая и литература по проблематике.

Во втором этапе исследования (2015-2017 гг.) уточнена и проверена выдвинутая гипотеза исследования. Подготовлена авторская методическая система обучения английскому языку с применением мобильных и мультимедийных технологий.

тимедийных технологий, разработана и апробирован алгоритм совершенствования речевых умений студентов гуманитарных специальностей высших школ на базе современных мобильных и мультимедийных технологий (блог-технология, мультимедийные подкасты, ряд заданий и задач по содействию формированию языковых лексических и грамматических навыков обучающихся на базе мультимедийной лексики, культуры и комплекса языковых правил.

В третьем этапе исследования (2018-2019 гг.) проводилась опытно-экспериментальная работа в высших школах с целью подтверждения гипотезы; анализ и обобщение эксперимента, формулировка теоретических и практических выводов, оформление полученных результатов, общих выводов; подготовка диссертации.

Основной базой исследования послужили: факультеты истории и права Кулябского государственного университета имени А. Рудаки и Таджикского государственного педагогического университета имени С. Айни. К исследовательскому процессу были привлечены 180 студентов-бакалавров двух вузов – будущих учителей истории и права, 12 преподавателей английского языка.

Достоверность и обоснованность результатов научных положений, выводов и рекомендаций по итогам исследования обеспечены методологической и базой исследования, системного подхода, теоретической и научной теорией педагогической диагностики, включающие в себя теоретические и эмпирические методы исследования, изучение условий и результатов опытно-экспериментальной работы, доказательство положений гипотезы, обобщение комплекса методов соответственно задачам отдельных этапов и личным опытом диссертанта.

Научная новизна и теоретическая значимость исследования:

1. Впервые в сфере педагогики и истории образования в Таджикистане исследована и внедрена методика преподавания английского языка с использованием мультимедийных технологий в гуманитарных вузах;

2. На основе мобильных и мультимедийных технологий формировались определенные языковые навыки и развивались речевые умения студентов гуманитарных специальностей, обучающихся английскому языку.

3. Выявлена мотивация студентов по применению мобильных технологий как вспомогательных способов обучения английскому языку;

4. Определена подготовленность преподавателей реализовать обучение английскому языку с использованием мобильных и мультимедийных технологий;

5. Анализировалось использование современных ИКТ в процессе обучения;

6. Осуществлен лично-ориентированный подход на базе разработанной системы освоения английского языка;

7. Определены два алгоритма, состоящие из трех этапов (подготовительный, процессуальный и оценочный) и этапов развития речевых умений на базе мобильных и мультимедийных технологий (блог-технологии и мобильные подкасты).

8. Проведены тесты цикла заданий по совершенствованию речевых умений студентов по английскому языку с применением мобильных и мультимедийных технологий (мобильные и электронные словари, лингвистические корпуса текстов).

Теоретическая значимость исследования заключается в том, что в диссертационной работе теоретически обоснована методика обучения английскому языку на основе мобильных и мультимедийных технологий; в результате применения современных информационных и коммуникационных технологий в учебный процесс в преподавании английского языка в вузах сформированы и усовершенствованы языковые навыки, развиты речевые умения студентов гуманитарных вузов при обучении английскому языку; проведены пилотные исследовательские работы; проведена оценка уровня знаний, умений и приобретенных навыков и компетенций студентов, изучающих английский язык с применением ИКТ, как будущих учителей гуманитарных специальностей в средних общеобразовательных школах.

Практическая значимость работы проявляется в том, что теоретически обоснована и экспериментально проверена методика обучения английскому языку с использованием мобильных и мультимедийных технологий в гуманитарных вузах, направленная на совершенствование процесса обучения английскому языку. Программа экспериментального исследования по изучению английского языка с использованием мобильных и мультимедийных технологий реализовалась на отделениях «История и право» педагогических вузов, что способствовало формированию у студентов гуманитарных специальностей лингвистических компетенций; результаты работы на основе разработанного автором УМК внедрены и применяются в рамках учебного процесса, включены в программу, учебные планы и содержание курса «Английский язык» для гуманитарных факультетов. Результаты, выводы и рекомендации диссертационного исследования могут быть использованы преподавателями в системе высшего и среднего образования при обучении иностранным языкам.

На защиту выносятся следующие положения:

1. Создание благоприятных психолого-педагогических условий для студентов гуманитарных специальностей высших учебных заведений для обучения английскому языку с использованием мобильных и мультимедийных технологий;

2. Определение основной направленности использования мультимедиа-технологий: обеспечение доступности мобильных и мультимедийных устройств; возможность передавать информацию в разных форматах (текст, графика, видео, звук);

3. Определение специфики предмета «Английский язык» для студентов гуманитарных специальностей и разработка научной базы для построения практической модели применения мультимедийных программных средств обучения;

4. Оценка диапазона речевых и языковых навыков студентов гуманитарных специальностей во время обучения иностранному языку с применением мультимедийных технологий;

5. Разработка методической системы обучения английскому языку студентов-гуманитариев с применением мобильных и мультимедийных технологий;

6. Возможность организации сетевого обсуждения с применением мобильных и мультимедийных технологий; осуществление групповых и индивидуальных языковых телекоммуникационных программ на основе мобильных и мультимедийных технологий; организация научно-исследовательской работы; совершенствование у студентов навыков самостоятельной работы;

7. Внедрение в образовательный процесс технологии совместного обучения; развитие творческой студенческой активности; формирование и развитие профессиональных знаний в сфере избранной специальности;

8. Развитие разговорных навыков (на основе устного и письменного общения); формирование социокультурной компетенции для облегчения изучения английского языка, как средство делового, профессионального и культурного общения;

9. Разработка алгоритма совершенствования коммуникативных способностей студентов-гуманитариев с применением мультимедийных технологий (блог-технология и подкасты) и цикла задач, нацеленных на совершенствование разговорных способностей обучающихся с применением мультимедийных и мобильных технологий;

10. Оценка продуктивности методов обучения английскому языку студентов-гуманитариев с применением мобильных и мультимедийных технологий в экспериментальном обучении, описание его количественных и качественных результатов.

Личный вклад: непосредственное участие на всех этапах процесса исследования; теоретическое обоснование основных идей и положений исследования; разработка концептуальной модели качественно новой перспективной современной технологии формирования профессиональной компетентности в области применения ИКТ в процессе обучения английскому языку студентов гуманитарных вузов (на факультете «История и право»).

Личное участие соискателя заключается также в том, что он разработал и внедрил в учебный процесс УМК, новую учебную программу по курсу «Английский язык для факультетов истории и права». Также активно участвовал в выборе методов и приемов обучения с целью оптимизации учебного процесса; теоретически обосновал и экспериментально проверил продуктивность педагогических условий осуществления психолого-педагогического сопровождения профессиональной подготовки будущих преподавателей; осуществлял непосредственное руководство экспериментальной работой; участвовал в апробации; подготовил учебные пособия и основные научные публикации по выполненной работе.

Апробация основных результатов исследования. Диссертационная работа, ее главные моменты и результаты отражены в статьях и публикациях, в выступлениях автора на республиканских и международных научно-практических конференциях по теории и методике преподавания иностранных языков в высших школах, семинарах, докладах и презентациях на научных собраниях и семинарах по теории и практике образования на общеуниверситетской кафедре иностранных языков КГУ им. А. Рудаки. По результатам исследования разработан курс «Обучение английскому языку с применением мультимедийных технологий на факультетах истории и права».

Публикация основных результатов диссертационного исследования. Основные положения и результаты исследования применялись на практических занятиях в вузе, а также опубликованы в материалах научных журналов ТГПУ им. С. Айни, КГУ им. А. Рудаки, отражены в сборниках материалов конференций, прошли необходимую апробацию и обсуждались на республиканских и международных научных конференциях, круглых столах, семинарах и тренингах, отражены в 12 работах и научных статьях, в том числе 6 из них опубликованы в научных журналах, рекомендованных Государственным учреждением ВАК при Президенте Республики Таджикистан и ВАК Минобрнауки РФ.

Структура диссертационного исследования. Диссертация включает в себя введение, двух глав, заключения и библиографии. Текст работы изложен на 170 страницах компьютерного набора. В работе имеются 22 таблицы, 1 схема и 3 рисунка. Библиография содержит 210 единиц литературы.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ ДИССЕРТАЦИИ

Введение охватывает актуальность исследования, определяются его цель, объект, предмет, задачи и гипотеза, определены теоретико-методологические базы и методы, научная новизна, теоретическое и практическое значения, выдвигаются положения, выносимые на защиту.

Первая глава («**Теоретические основы преподавания английского языка на основе мультимедийных технологий**») включает в себя рассмотрение вопросов по теоретическим обоснованиям преимуществ использования мобильных и мультимедийных технологий при обучении иностранному языку.

Первый раздел первой главы («**Дидактические особенности и методологические задачи мультимедийных технологий**») включает в себя раскрытые дидактических задач и методических принципов интеграции мобильной и мультимедийной технологии в учебном процессе. Раздел состоит из: а) определение понятий «мобильное образование» и «мультимедийное образование» для определения специфики изучения английского языка на основе мультимедийных технологий; б) обосновать внедрение модели мобильного обучения как наиболее приемлемого варианта преподавания английского языка для студентов гуманитарных специальностей вузов; в) выявить дидактические возможности компьютерных технологий в процессе учебно-познавательной дея-

тельности у обучающихся при их применении. По словам таджикского исследователя Ф. Хасанова, «изучение английского языка эффективно только в том случае, если учебный процесс основан как на традиционных методах обучения, так и на новых методах обучения, цель которых – развитие коммуникативных навыков иностранного языка в обоих направлениях. Они взаимозаменяемы. Современные цифровые технологии позволили получить результаты с помощью аудиовизуального оборудования (тексты, звуки, видео, графика и т.д.) и сделать упор на использование компьютеров». Обсуждая вопросы обучения английскому языку, таджикский исследователь Г. Салохиддинова пишет, что «мультимедийные технологии – это способ представления информации на компьютере с возможностью одновременного использования текста, графики, звука, видео и анимационных эффектов. Использование такой технологии в процессе обучения заключается в расширении мировоззрения учащихся, их самостоятельном мышлении и, в конечном итоге, в развитии личности учащихся». Медиа (англ. Multimedia) – содержание различных форм преподавания и изучения английского языка с помощью графики, компьютерной анимации, видеопоследовательностей и т.п. Исследователь В.А. Бекмансурова, оценивая обучение иностранному языку на базе мобильных технологий, указывает, что «мобильное образование посредством комплекса мобильных и современных технологий для студентов является более эффективным для принятия и распространения информации».

Во втором разделе первой главы «**Современные мобильные и мультимедийные технологии при обучении английскому языку студентов гуманитарных специальностей**» анализируются мобильные и мультимедийные технологии, применяемые в обучении английскому языку. Рассматриваются задачи обучения английскому языку студентов гуманитарных специальностей, определяется содержание обучения (приобретение студентами коммуникативной языковой компетенции) на базе мобильных и мультимедийных технологий при реализации модели «поддержки» учебного процесса.

Нормативно-правовые акты Республики Таджикистан, регулирующие сферу образования, нацелены на повышение эффективности образования, формирование общекультурных и профессиональных компетенций обучающихся. Так, студент степени «бакалавр» должен иметь цикл ПК и ОПК и по завершения 4-летней программы обучения. ОПК характерна для студентов всех специальностей, она формируется по большинству дисциплин, т.к. имеет междисциплинарный характер.

Третий раздел первой главы «**Психолого-педагогические условия преподавания английского языка с использованием мобильных и мультимедийных технологий студентов гуманитарных специальностей**» рассмотрены психолого-педагогические условия обучения английскому языку с применением мобильных и мультимедийных технологий. Нынешний этап развития педагогической науки предусматривает применение мобильных и мультиме-

днейных технологий в высших школах при изучении иностранных языков, что признается относительно новым направлением при организации обучения и требует подробного исследования. Оценивается трансформация традиционных форм обучения к смешанному типу. Научно-технический прогресс, совершенствование современной компьютерной и телекоммуникационной техники, внедрение современных мультимедийных систем и технологий в практику вузов стимулирует процесс подготовки специалистов. Отечественные методические разработки в данном направлении существенно уступают зарубежным аналогам.

Анализируя развитие разговорных навыков студентов, обучающихся английскому языку, исследователь Ф. Курбанова отмечает, что для эффективного выбора педагогических условий целесообразно принимать во внимание: степень базовых знаний обучающихся по иностранному языку; распределение и продуктивное распределение времени при обучении студентов разным частям речи иностранного языка с учетом количества учебных часов; коммуникативный аспект процесса обучения студентов иностранному языку; применение современных методов обучения иностранному языку и интеграция при организации процесса обучения.

Так, ИКТ-компетенция преподавателя иностранного языка понимается как способность решать профессиональные задачи посредством ИКТ по совершенствованию у студентов речевых умений и формирования языковых навыков (см. Таблицу 1).

Таблица 1.

ИКТ-компетенция преподавателей иностранных языков

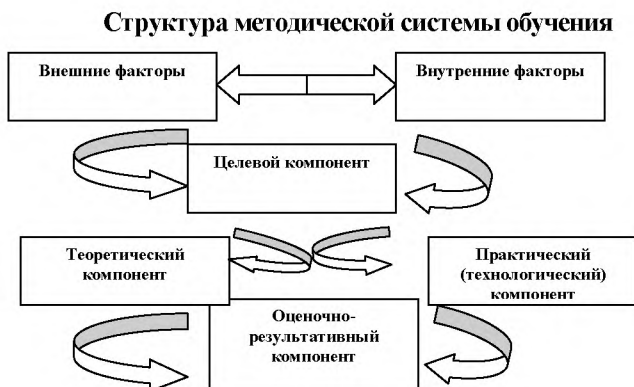
Компоненты представлены:	Описание
Ценностно-мотивационным	Педагогом ИЯ активно используется ИКТ, ибо им осознается значимость данного процесса при решении профессиональных задач
Когнитивным	Педагогом ИЯ демонстрируется собственный методический потенциал по формированию представлений об ИКТ
Операционным	Педагогом ИЯ активно используются на практике полученные знания
Коммуникативным	Педагогом ИЯ совместно с коллегами демонстрируется свой практический опыт

Во второй главе диссертации «**Экспериментальные условия преподавания английского языка для студентов гуманитарных специальностей с использованием мобильных и мультимедийных технологий**» исследуются практические аспекты обучения английскому языку студентов-гуманитариев на основе мобильных и мультимедийных технологий.

В первом разделе второй главы «**Методическая система преподавания английского языка для студентов гуманитарных специальностей с ис-**

пользованием мобильных и мультимедийных технологий» освещены вопросы, связанные с особенностями методической системы обучения английскому языку студентов гуманитарных специальностей с использованием мобильных и мультимедийных технологий. В рамках осуществления государственных стандартов образования обучающиеся обладают совершенной компетенцией в учебном процессе, позволяющее им свободно решать поставленные характерные профессиональные задачи.

Рисунок 1.

Согласно данной концепции, как продемонстрировано, структура методической системы обучения включает в себя 4 взаимосвязанных компонента: целевой, теоретический, практический (технологический), оценочно-результативный, в целом относящиеся к внешним и внутренним факторам.

Содержание ключевых компонентов методической системы обучения определяет методологическую основу исследования. Исследование методологической базы охватывает: положения личностно-деятельностного подхода; компетентностная идеология целеполагания в сфере обучения иностранным языкам; общеевропейские компетенции владения иностранным языком; теория языковой и вторичной языковой личности; концепция совершенствования дистанционного обучения; внедрение ИКТ в практику преподавания гуманитарных дисциплин, в том числе в обучение иностранным языкам. Основные принципы государственной политики в сфере образования направлены на повышение качества образования, что связано с обеспечением эффективного и динамического преподавания с использованием мобильных и мультимедийных технологий, в том числе при обучении иностранным языкам. Современная образовательная система в обучении иностранному языку основана на эффективном применении мультимедийных и мобильных технологий. В качестве

основных дидактических принципов обучения иностранному языку можно выделить: наглядность, осознанность, доступность, устойчивость, совместимость, организационная эргономика, методические основы обучения иностранным языкам, общение, кейс-тематический принцип организации образования, интерактивность, принцип обучения по модулю, принцип взаимного общения, принцип образовательной информации. Еще одна методическая составляющая комплекса мобильных и мультимедийных технологий обучения иностранным языкам - это система методов, основанная на достижении поставленных целей. С технической позиции высокоскоростное беспроводное подключение к Интернету и наличие электрической энергии необходимы успешному внедрению мобильных и мультимедийных технологий.

Так, систему методик применения мобильных и мультимедийных технологий в обучении студентов иностранным языкам можно продемонстрировать следующим образом (см. Таблицу 2).

Таблица 2.

Методы использования мобильных и мультимедийных технологий в обучении студентов английскому языку

Методы обучения представлены:	Область использования в процессе обучения	Обучающая деятельность представлена:
Информационно-продуктивным	Студентами используются мультимедийные и мобильные технологии в контексте создания Интернет-ресурса при обучении	Самостоятельной деятельностью студентов
Информационно-рецептивным	Студентами используются мультимедийные и мобильные технологии в контексте создания Интернет-ресурса при обучении	Самостоятельной деятельностью студентов
Интерактивным	Студенты обсуждают между собой и с педагогом вопросы и проблемы по мультимедийным и мобильным технологиям. Преподавателем организуется мониторинг по деятельности студентов.	Самостоятельной деятельностью студентов, деятельностью педагога
Креативным	Студентами создаются авторские образовательные Интернет-ресурсы на основе использования мультимедийных и мобильных технологий	Самостоятельной деятельностью студентов
Методом проектов	Студентами осуществляется разработка проектов в контексте координирующей деятельности со стороны педагога	Самостоятельной деятельностью студентов, деятельностью педагога
Методом контроля	Педагогом и студентами осуществляется рефлексия деятельности	Самостоятельной деятельностью студентов, деятельностью педагога.

В разделе «Алгоритм и серия задач по изучению английского языка с использованием мобильных и мультимедийных технологий» описан порядок и серия заданий по обучению иностранным языкам с применением мобильных и мультимедийных технологий. Целью раздела является разработка алгоритмов и комплекса задач по изучению иностранных языков на базе мобильных и мультимедийных технологий.

Раздел «Общая характеристика экспериментального обучения английскому языку с использованием мобильных и мультимедийных технологий и их результаты» посвящен вопросам проведения экспериментов и обработки результатов. Главной целью проведенных экспериментов стало формирование коммуникативной компетентности студентов факультетов «История и право» КГУ им.А.Рудаки и ТГПУ им.С.Айни на основе мобильных и мультимедийных технологий (блог-технологии, мобильные подкасты, мобильные словари). В ходе исследования были разработаны и предложены два алгоритма совершенствования разговорных навыков студентов-гуманитариев на базе блог-технологий и подкастов. Также был представлен цикл заданий формирования у студентов лексических и грамматических навыков на базе подвижных слов и набора языковых форм. При проведении экспериментального обучения была подтверждена эффективность использования алгоритмов и ряда задач, надежность и условия методической системы обучения иностранным языкам с использованием мобильных и мультимедийных технологий.

Следует отметить, что большинство студентов, поступивших на тестирование в КГУ им. А. Рудаки и ТГПУ им.С.Айни на первом этапе, слабо владели английским языком. Из 180 студентов, принявших участие в эксперименте, только 14 (9,4%) были оценены на высоком уровне (средний уровень -16,4%) по учебным заданиям, направленным на оценивание развития лексико-грамматических навыков и навыков говорения (низкий уровень - 74,2%).

На основании данных, полученных в ходе тестирования, а также с учетом анализа и выводов работы вуза путем внесения новшеств отмечено улучшение в содержании и методике обучения студентов на уроках английского языка.

В ходе исследования были найдены эффективные способы улучшения качества преподавания в двух областях: во-первых, организация содержания обучения английскому языку с перспективой, которая в основном осуществляется на углубленном уровне; во-вторых, доработка, уточнение и корректировка содержания обучения и его отдельных элементов в рамках учебного процесса. Несовершенство содержания и методики обучения иностранному языку приводит к низкому уровню владения языком студентами.

В процессе исследования были выявлены две основные причины низкого уровня овладения иностранным языком студентами:

1. В вузах применяются традиционные методы обучения иностранным языкам; совершенствование устной и письменной речи в качестве необходимого условия обучения подменяется механическим заучиванием.

2. В структуре методов обучения иностранному языку выделяются механические формы, что замедляет продвижение активных методов обучения, опирающихся на творческую мотивацию учащихся. Чтение воспринимается как средство, а не образовательная цель. Следовательно, у студентов формируются навыки механического озвучивания текста без понимания смыслового содержания.

Для достижения поставленной цели в процессе экспериментального исследования решены следующие основные задачи:

- развитие и формирование у студентов навыков чтения и письма на базисе блог-технологий;
- развитие навыков и умений устной речи студентов на основе мобильных технологий (блог-технологии и мобильные подкасты);
- развитие лексических навыков обучающихся на основе мультимедийного комплекса для развития лексических и грамматических навыков на занятиях английского языка.

Участники эксперимента. Эксперименты проводились в течение двух семестров первого курса (4 кредита в первом семестре и 4 кредита во втором семестре) в 2018-2019 учебном году на факультетах истории и права КГУ им.А.Рудаки и ТГПУ им.С.Айни. В экспериментальной работе приняли участие 180 студентов (шесть академических групп), а также 12 учителей английского языка.

Кокретизация уровня владения английским языком проводилось согласно с уровнем B1 - пороговым уровнем (Threshold level) в соответствии Общеввропейской системе знаний: язык, тестирование и оценка 2001 года.

В процессе экспериментальной работы применялись два типа контроля.

1. Оценка педагогом конечного продукта и участия каждого студента в проектной деятельности; применение мобильных словарей; пополнение словарного запаса; организация сетевого обсуждения на основе мобильных технологий.

2. Оценка продуктивности использования мультимедийных средств в проектной деятельности; мобильные и мультимедийные технологии применялись в лингафонных классах и вне аудиторий. Эксперимент организован и проведен в 3 этапа: констатирующий, формирующий и контрольный.

Констатирующий этап эксперимента в ЭГ (90 студентов) и КГ (90 студентов) охватывал проведение тестов для определения уровня владения английским языком: разговорная речь, навыки чтения, устная разговорная речь. Итоги теста были закодированы и обработаны на кафедре иностранных языков (английский) с применением программы Excel. Результаты опроса оценивались по традиционной четырехбалльной шкале. Анализ полученных данных проводили с применением критерия Стьюдента (см. Таблицу 3).

Таблица 3.

Сравнительные результаты данных констатирующего среза в контрольной и экспериментальной группах

Группа	Количество участников	t-критерия Стьюдент	^z-значение
КГ	90	12,43	<0,05
ЭГ	90	12,07	<0,05

Обобщение результатов констатирующего среза подтверждают, что перед экспериментальным обучением студенты 2-х групп (контрольная ($t=12,43$) и экспериментальная ($t=12,07$)) показали одинаковый уровень владения английским языком. На формирующем этапе эксперимента студенты экспериментальной (90 студентов) и контрольной (90 студентов) групп проходили обучение по учебнику: Н.А. Бонк, Г.А.Котти, Н.А.Лукиянова. (Учебник английского языка. Ч.1. - М.,2014. - 638 с.).

Вместе с этим, процесс обучения в ЭГ охватывал 2 разработанных алгоритма из 3 и 5 этапов (блог-технологии) и 8 этапов (мобильные подкасты). Также внедрялись задания по совершенствованию у студентов речевых навыков, рассмотренные в разделе 2.2.

Студенты ЭГ были задействованы в проектной деятельности по совершенствованию речевых умений с применением мобильных технологий (блог-технологии и мобильные подкасты), мобильных справочных ресурсов и др.

4 занятия в месяц (1 занятие в неделю (4 часа) походило по учебной программе у студентов. В целом студенты изучали 6 тем. Студентам необходимо было выполнить в рамках каждой темы групповой и индивидуальный проект на основе мобильных технологий (блог-технологии и мобильные подкасты). При работе с лексическим материалом применялись мобильные словари, лингвистические базы данных и т.п.

На контрольном этапе эксперимента участники ЭГ и КГ прошли тест по установлению уровня владения английским языком по всем параметрам. В таблице 4. показаны сравнительные результаты данных контрольного среза.

Таблица 4.

Сравнительные результаты данных контрольного среза в КГ и ЭГ.

Группа	Количество участников	t-критерия «Стьюдент»	^z-значение
КГ	90	15,88	<0,05
ЭГ	90	20,06	<0,05

Согласно данным таблицы 4 у студентов в обеих группах (тестовая ($t=15,88$) при $p<0,05$ и экспериментальная ($t=20,06$) при $p<0,05$) повысился уровень владения английским языком. Для выявления различий между экспе-

риментальной и контрольной группой проводился парный опрос. Результаты подтверждают, что отличия между ЭГ и КГ статистически значимы ($t=15,36$), а $p<0,05$ (Таблица 5, рисунок 2).

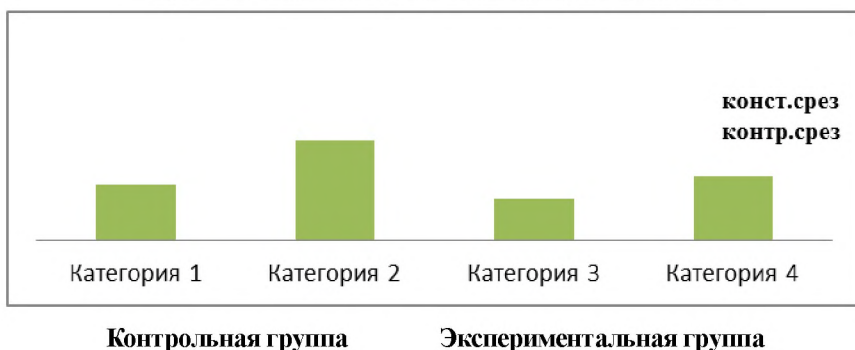
Таблица 5.

Результаты анализа данных контрольного среза

Группа	Количество участников	<i>t</i> -критерия «Стьюдент»	\wedge -значение
КГ ЭГ	44	15,36	$p<0,05$

Рисунок 2.

Результаты констатирующего и контрольного среза

Изучение итогов эксперимента подтверждают, что студенты ЭГ показали сравнительно высокий уровень владения английским языком благодаря предложенной методике преподавания учебного предмета «Английский язык». Количественные и качественные показатели результатов учебных экспериментов говорят о том, что предлагаемый нами метод открывает новые возможности технологии интенсивного обучения английского языка студентами-гуманитариями с использованием мобильных и мультимедийных технологий. Это еще раз подтверждает нашу гипотезу о повышении эффективности изучения английского языка с использованием мультимедийных технологий.

Так, было доказано, что гипотеза исследования об эффективности обучения английскому языку студентов-гуманитариев с применением мобильных и мультимедийных технологий успешно апробирована и внедрена, исходя из предложенной нами методической системы.

В **Заключении** диссертации обобщены полученные в процессе исследования результаты, даны практические рекомендации. Теоретические и экспериментальные данные исследования позволяют сделать следующие выводы:

1. Установлено, что целенаправленная работа по методике обучения английскому языку с использованием мультимедийных технологий на основе разработанной автором модели с реализацией указанных педагогических условий обеспечит высокий и средний уровни исследовательских навыков будущих преподавателей истории и права [1-А, 2-А, 3-А, 4-А, 7-А, 9-А, 10-А].

2. Установлено, что профессиональные коммуникативные навыки будущих преподавателей истории и права при обучении английскому языку с использованием мультимедийных технологий являются необходимой составляющей их профессиональной компетенции. Нами это описано как совокупность знаний, навыков и культурных компетенций, способность студента вводить новшества и использовать полученные знания на профессиональном уровне [1-А, 2-А, 4-А, 5-А, 7-А, 9-А, 12-А].

3. Теоретический и эмпирический анализ внедрения мультимедийных технологий на занятиях по английскому языку в гуманитарных высших школах позволил конкретизировать понятие «информационные и коммуникационные технологии» при обучении английскому языку. Обсуждалась специфика учебного процесса с применением мультимедийных технологий на занятиях английского языка для студентов гуманитарных специальностей на основе мобильных и мультимедийных технологий [1-А, 2-А, 3-А, 5-А, 6-А, 8-А, 11-А, 12-А].

4. Использование мультимедийных технологий на уроках английского языка способствует активности мышления студентов, развитию интеллектуальных и познавательных способностей и их самостоятельности, развитию навыков использования полученных знаний в процессе общего теоретического и профессионального образования [1-А, 2-А, 3-А, 4-А, 6-А, 8-А].

5. Разработана модель использования мультимедийных технологий для обучения английскому языку студентов гуманитарных специальностей педагогических вузов, имеющая творческую основу: цели, принципы, формы, методы, основные этапы (определение, формирование и обобщение); результат (уровни общения: творческий, продуктивный, малопродуктивный); составляющая информационной среды (информационный фонд); содержание деятельности преподавателей и студентов; дидактические и организационные инструменты, обеспечивающие эту деятельность [2-А, 3-А, 4-А, 5-А, 7-А, 11-А].

6. В ходе исследования определены, обоснованы и апробированы организационно-педагогические условия использования на занятиях по английскому языку мультимедийных технологий для студентов гуманитарных специальностей высших учебных заведений [1-А, 2-А, 5-А, 8-А, 9-А, 10-А, 11-А].

7. На основании проведенного исследования были определены показатели, их анализ позволил оценить качество образования при применении мультимедийных технологий в обучении английскому языку студентов-гуманитариев высших школ. Полученные данные раскрывают состав знаний, умений и навыков студентов по итогам текущих разделов в виде тестов, анализа степени

сформированности информационной культуры [1-А, 2-А, 3-А, 4-А, 5-А, 7-А, 11-А, 12-А].

8. В ходе практических занятий подтверждена продуктивность разработанной модели применения мультимедийной технологии в обучении английскому языку студентов гуманитарных специальностей вузов, что отразилось на положительной динамике личностного развития студентов экспериментальной группы [1-А, 2-А, 4-А, 6-А, 8-А, 9-А, 11-А].

9. Применение мультимедийных технологий в обучении английскому языку студентов гуманитарных специальностей высших учебных заведений приводит к качественно новому и усовершенствованному учебному процессу, что полностью обеспечивает готовность студентов к удовлетворению современных потребностей общества [1-А, 2-А, 3-А, 5-А, 6-А, 8-А, 9-А, 11-А].

Рекомендации по практическому применению результатов исследования.

Результаты, полученные в процессе экспериментальной работы, позволяют сделать ряд научно-методических и научно-практических рекомендаций:

1. В процессе обучения английскому языку студентов гуманитарных специальностей вузов с использованием мультимедийных технологий требуется активное вовлечение в учебный процесс преподавателей и студентов в формате сотрудничества и взаимопомощи.

2. В связи с интегрированием в процессе обучения мультимедии технологий необходимо повысить коммуникативную компетентность преподавателей английского языка в вузах.

3. Внедрение и применение новых информационных технологий, способствующих улучшению качества обучения английскому языку студентов гуманитарных специальностей вузов, является приоритетным в современном образовательном процессе и может быть рекомендовано в качестве платформы к построению учебного процесса в образовательных заведениях Республики Таджикистан.

4. Разработанные в процессе работы результаты могут быть использованы педагогами в ходе обучения по дисциплине «Иностранный язык», считающийся обязательным компонентом профессиональной подготовки.

5. Обобщение полученных результатов работы подтверждает идею автора по организации специальных курсов в «Центрах изучения языков», специальных курсов для учителей английского языка в Республиканский институт повышения квалификации и переподготовки работников сферы образования и в его филиалах.

6. Итоги исследования также могут быть применены преподавателями государственных учреждений среднего профессионального образования (колледжей) при обучении английскому и другим иностранным языкам в целом.

7. Материалы исследования могут быть использованы при разработке учебников, учебно-методических пособий по изучению английского языка.

Так, в процессе исследования подтверждена гипотеза, решены все задачи и получены основные результаты. Экспериментальная работа показала перспективы дальнейших научных разработок по данной проблеме. Проведенное исследование не является полным изучением проблемы и дальнейшие исследования методов обучения английскому языку с использованием мультимедийных технологий для студентов гуманитарных специальностей вузов будут способствовать развитию и созданию психолого-педагогических условий, внедрению инновационных технологий, содействующих улучшению преподавания иностранных языков в Республике Таджикистан.

**ОСНОВНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ ОТРАЖЕНЫ
В СЛЕДУЮЩИХ ПУБЛИКАЦИЯХ АВТОРА:**

*Статьи опубликованные в рецензируемых изданиях, рекомендованных ВАК
при Президенте РТ:*

- [1-А] Шарипов Х.А. Актуальность преподавания иностранных языков посредством мобильных и мультимедийных технологий / Х.А.Шарипов [Текст] // Вестник ТНУ (ISSN 2074 -1847), 2019, №5. Часть II.- С.299-303.
- [2-А] Шарипов Х.А. Дидактические особенности и методические задачи мобильной и мультимедийной технологии при обучении иностранного языка / Х.А.Шарипов [Текст] // Вестник ТНУ (ISSN 2074-1847), 2019, №6.- С.298 - 302.
- [3-А] Шарипов Х.А. Сущность и содержание назначения задач для обучения английского языка с мобильными и мультимедийными технологиями // Х.А.Шарипов [Текст] // Вестник ТГПУ им.С.Айни (ISSN 2219-5408), 2020, №1.-С.96-101.
- [4-А] Шарипов Х.А. Модели мобильного и мультимедийного изучения английского языка // Х.А.Шарипов [Текст] // Вестник ТГПУ им.С.Айни (ISSN 2219-5408), 2020, №2. - С.104-109.
- [5-А] Шарипов Х.А. Особенности написания сложных и составных слов английского языка в англо-таджикском толковом словаре (культуры) Х.А. Шарипов [Текст] // Вестник ТНУ (ISSN 2413-516X), 2020, №2. - С.117-122.
- [6-А] Шарипов Х.А. Иностранные языки и информационно- коммуникационные технологии / Х.А.Шарипов. [Текст] / Вестник ТНУ (ISSN 2074 -1847), 2020, №1. - С.274-278.

Статьи опубликованные в других изданиях:

- [7-А] Шарипов Х.А. Сущность и содержание простых предложений в грамматиках современного таджикского и английского литературного языков / Х.А.Шарипов [Текст] // Сборник статей (кафедра иностранных языков) КГУ им.А.Рудаки, 2020.- С.63-74.
- [8-А] Шарипов Х.А. Особенности использования информационно-коммуникативных технологий на уроке иностранного языка / А.Х. Шарипов [Текст] // ТГПУ им. С. Айни: республиканская научно-практическая конференция, посвященная 80-летию факультета иностранных языков и реализации «Государственной программы изучения и совершенствования русского и английского языков на 2015-2020 г.». (Актуальные вопросы методики преподавания иностранных языков в высших профессиональных образовательных учреждениях). 2020.- С.117-119.
- [9-А] Шарипов Х.А. Новый метод изучения английского языка посредством мультимедиа / Х.А.Шарипов [Текст] // ТГИЯ им.С.Улуг-заде, научно-практическая международное конференция. 2019. - С.335-339.

Книги и монографии:

- [10-А] Шарипов Х.А. Словарь учебной книги английского языка (Н.А. Бонк, Г.А. Котий, Н.А. Лукьянова) (Душанбе: Матбааи ДДОТ ба номи С.Айни, 2016). -130с.
- [11-А] Шарипов Х.А. Иностранные языки и информационно-коммуникационные технологии (учебно-методическое пособие). Душанбе: Матбааи ДДОТ ба номи С.Айни, 2017. - 32 с.
- [12-А] Шарипов Х.А. Теория изучения английского языка на основе мобильных и мультимедийных технологий (научно-методическое пособие). - Душанбе: ЭР-граф, 2019. -100с.

АННОТАТСИЯ

ба диссертатсияи Шарипов Хуршед Алихонович дар мавзӯи «Методикаи таълими забони англисӣ бо истифода аз технологияҳои мултимедӣ дар ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ (самти «Таърих ва ҳуқуқ»)» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.02 - Назария ва методикаи омӯзишу парварishi (забонҳои хориҷӣ) (илмҳои педагогӣ).

Калидвожаҳо: методология, мултимедия, таълим, истифода, коркард, амсила, тадқиқот, таҷриба, хусусиятҳо, технология, гуманитарӣ, муассисаҳои таҳсилоти олии, шароити педагогӣ ва психологӣ.

Мубрамияти мавзӯи таҳқиқот. Даҳсолаи охирини асри XX ва оғози асри XXI дар рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон марҳилаи наवे боз намуд. Кишвари мо, мисли ҳама мамлакатҳои ИДМ, ба раванди умумичаҳони маориф ворид гашт. Дар ин давра дар пойгоҳи меъёрӣ-ҳуқуқии он тағйироти назаррас ба амал омаданд.

Ҳадафи таҳқиқот: аз лиҳози назариявӣ асоснок кардан ва дар озмоиш санҷидани самаранокии методикаи омӯзиши забони англисӣ дар асоси технологияи мултимедӣ.

Объекти таҳқиқот: раванди педагогии таълими забони англисӣ дар ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ.

Мавзӯи таҳқиқот: шароитҳои лингводидактикии тақмили сифати омӯзиши забони англисӣ ба донишҷӯёни ихтисоси гуманитарии макотиби олии.

Методҳои таҳқиқот. Барои ҳалли вазифаҳо ва санҷидани самаранокии фарзия зимни пешбурди таҳқиқоти диссертатсионӣ методҳои зерини таҳқиқот истифода шудаанд: таҳлил ва таҷзияи натиҷаҳои таҳқиқот оид ба мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ; таҳлили пажӯҳишҳои фалсафӣ ва психологӣ-педагогӣ, таҳлили натиҷаҳои пажӯҳиши назариявӣ ва озмоишӣ; амсилаи раванди педагогии омӯзиши забони англисӣ бо истифода аз технологияи мултимедӣ; усулҳои таҷрибавӣ-пурсишҳои саволномавӣ, тестӣ, мушоҳида, озмоиши педагогӣ, усулҳои коркарди математикани натиҷаҳои пажӯҳиши озмоишӣ; таҳлил ва тавсифи натиҷаҳои микдорӣ ва сифатии омӯзиши таҷрибавӣ.

Навбони илми тадқиқот: 1. Бори аввал дар илми педагогика ва таърихи маорифи Тоҷикистон методикаи таълими забони англисӣ бо истифода аз технологияҳои мултимедӣ дар ихтисосҳои гуманитарии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ омӯхта шуд; 2. Дар асоси технологияҳои сайёру мултимедӣ малакаҳои нутқӣ ва забонии донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарӣ аз забони англисӣ ташаккул дода шуданд; 3. Нисбати истифодаи технологияҳои сайёру мултимедӣ ба сифати васоти ёвари таълими забони англисӣ вачҳи (мотиватсия) донишҷӯён муайян карда шуданд; 4. Барои татбиқи таълими забони англисӣ бо истифода аз технологияҳои сайёру мултимедӣ омодагии омӯзгорон муайян карда шуданд; 5. Истифодаи ТИК дар ташаккули салоҳиятмандии донишҷӯёни омӯзгорони забони англисӣ баррасӣ карда шуд; 6. Таълими забони англисӣ дар асоси равияи шахсиятӣ-фаъолиятмандӣ коркард карда шуд; 7. Ду алгоритме, ки се марҳиларо фаро мегирад (тайёрию омодагӣ, мушоҳидаи ва арзёбӣ) ва қадамҳо оид ба рушди малакаҳои нутқӣ дар асоси технологияҳои сайёру мултимедӣ (блог-технологияҳо ва зеркастҳои сайёр) баррасӣ карда шуданд; 8. Силсилаи супоришу вазифаҳо барои ташаккули малакаҳои нутқии донишҷӯён бо истифода аз технологияҳои сайёру мултимедӣ (лугату фарҳангҳои сайёр ва маҷмуаҳои лингвистӣ) коркард карда шуд.

Дараҷаи истифода: методикаи таълими забони англисӣ бо истифодаи технологияҳои мултимедӣ тибқи маълумоти таҷрибавӣ дар факултетҳои «Таърих ва ҳуқуқ»-и ДДК ба номи А.Рудақӣ ва ДДОТ ба номи С.Айний мубоҳиқ карда шуда, аҳамияти амалии худро нишон додааст. Тибқи натиҷаҳои рисолаи илмӣ, таҳия намудани курсҳои махсус барои донишҷӯёни ихтисосҳои гуманитарӣ ба нақша гирифта шудааст.

Соҳаи истифода: тарроҳӣ, амсиласозӣ, раванди таълим, таҳқиқоти илмӣ.

АННОТАЦИЯ

на диссертацию Шарипова Хуршеда Алихоновича по теме «Методика обучения английскому языку с использованием мультимедийных технологий студентов гуманитарных специальностей педагогического вуза (направление «История и право»)» на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения и воспитания (иностранный язык) (педагогические науки).

Ключевые слова: методология, мультимедиа, обучение, использование, обработка, модель, исследование, опыт, особенности, технология, гуманитарные науки, высшие учебные заведения, педагогические и психологические условия.

Актуальность темы исследования. В условиях глобальных изменений, происходящих в современном обществе, в Республике Таджикистан происходит модернизация образования. Коренные изменения на всём постсоветском пространстве влекут за собой модернизацию и реформирование образовательной сферы, формируя при этом эффективную многоуровневую профессиональную подготовку современных специалистов.

Цель исследования: теоретическое и экспериментальное обоснование эффективной методики обучения английскому языку на основе современных мультимедийных технологий.

Объект исследования: педагогический процесс обучения английскому языку студентов гуманитарных специальностей в вузах страны.

Предмет исследования: лингводидактические условия, обеспечивающие эффективность преподавания и изучения английского языка студентами гуманитарных специальностей вузов.

Методы исследования. Для решения поставленных задач и проверки эффективности гипотезы в работе применялись следующие методы исследования:

- анализ и обобщение результатов исследований по теме диссертационного исследования;
- анализ широкого спектра философских и психолого-педагогических работ;
- анализ результатов теоретических и экспериментальных исследований;
- моделирование педагогического процесса обучения иностранному языку на основе мобильных технологий;
- экспериментальное обучение (анкетирование, тесты, наблюдения, педагогические эксперименты, методы математической обработки результатов экспериментальных исследований);
- анализ и описание количественных и качественных результатов экспериментального обучения.

Научная новизна и теоретическая значимость исследования:

1. Впервые в сфере педагогики и истории образования в Таджикистане исследована и внедрена методика преподавания английского языка с использованием мультимедийных технологий в гуманитарных вузах;

2. На основе мобильных и мультимедийных технологий формировались определенные языковые навыки и развивались речевые умения студентов гуманитарных специальностей, обучающихся английскому языку.

3. Выявлена мотивация студентов к использованию мобильных технологий в качестве вспомогательных средств обучения английскому языку;

4. Выявлена готовность преподавателей осуществлять обучение английскому языку с использованием мобильных и мультимедийных технологий;

5. Анализировалось использование современных ИКТ в образовательном процессе при обучении английскому языку;

6. Реализован личностно-ориентированный подход на основе разработанной системы освоения английского языка;

7. Определены два алгоритма, которые включают три этапа (подготовительный, процессуальный и оценочный) и этапы по развитию речевых умений на основе мобильных и мультимедийных технологий (блог-технологии и мобильные подкасты).

8. Протестированы ряд заданий по развитию речевых умений студентов, изучающих английский язык с использованием мобильных и мультимедийных технологий (мобильные и электронные словари, лингвистические корпуса текстов).

Степень использования: методика обучения английскому языку с использованием мультимедийных технологий адаптировалась по экспериментальным данным на факультетах «История и право» КГУ им.А.Рудаки и ТТПУ им.С.Айни и показала свою практическую значимость. По результатам диссертации планируется разработать специальные курсы для студентов специальностей гуманитарного направления.

Область применения: конструирование, моделирование, учебный процесс, научное исследование.

RESUME

to the dissertations of Sharipov Khurshed Alikhonovich on the theme «Methods of teaching English using multimedia technologies in the humanitarian specialties of higher professional pedagogical educational institutions (direction» History and Law «)» for the degree of candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.02 -theory and teaching methods and education (foreign language) (pedagogical sciences). «

Keywords: methodology, multimedia, training, use, processing, model, research, experience, features, technology, humanities, higher education institutions, pedagogical and psychological conditions.

Relevance of the research topic. The last decade of the 20th century and the beginning of the 21st century have opened a new stage in the development of education in the Republic of Tajikistan. Our country, like all CIS countries, has entered the global education process. During this period, significant changes have occurred in its regulatory framework.

The purpose of the study: theoretical justification and practical verification of the effectiveness of the methodology for studying English based on multimedia technologies.

Object of study: the pedagogical process of teaching English in the humanities of higher professional pedagogical institutions.

Subject of research: methods of learning English in the humanities of higher professional pedagogical educational institutions.

Research methods: To solve the problem and verify the effectiveness of the hypothesis during the dissertation research, the following research methods were used: analysis and synthesis of research results on the topic of the dissertation; analysis of philosophical and psychological-pedagogical research, analysis of the results of theoretical and experimental research; a model of the educational process of learning English using multimedia technologies; experimental methods - questionnaires, tests, observations, pedagogical experiments, methods of mathematical processing of experimental research results; analysis and description of quantitative and qualitative results of experimental training.

The scientific novelty of the research: 1. For the first time in the field of pedagogy and the history of education in Tajikistan, the methodology of teaching English was studied using multimedia technologies in humanitarian universities; 2. Based on mobile and multimedia technologies, the speaking and language skills of students of humanitarian specialties in English were developed; 3. The motivation of students to use mobile and multimedia technologies as teaching aids in the English language is determined; 4. The willingness of teachers to implement teaching English using mobile and multimedia technologies is determined; 5. The use of ICT in building the capacity of students and teachers of the English language is considered; 6. The teaching of English was developed on the basis of an individual-activity approach; 7. Two algorithms are considered, covering three stages (preparatory, procedural, and evaluation, and stages of development of speech skills based on mobile and multimedia technologies (blog technology and mobile podcasts); 8. A number of tasks have been developed for developing students' speech skills using mobile and multimedia technologies (mobile dictionaries and linguistic encyclopedias).

Degree of use: the method of teaching English using multimedia technologies was adapted according to experimental data at the faculties of Istria and Law at KSU.A.Rudaki and TSPU named after S.Aini and showed its practical significance. According to the results of the thesis, it is planned to develop special courses for students of humanitarian specialties.

Scope: design, modeling, training process, scientific research.